

Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040

1.МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040 (минбаъд – Стратегияи мазкур) ҳуҷҷати калидии банақшагирии стратегии соҳавӣ мебошад, ки барои муайян кардани афзалиятҳои сиёсати давлатӣ, ҳадафҳои дарозмуддат ва механизмҳои рушди устувори соҳаи телекоммуникатсия ва хизматрасониҳои почтавӣ дар баҳши маданӣ дар шароити табаддули рақамӣ равона шудааст. Стратегияи мазкур бо дарназардошти манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, уҳдадорӣҳои байналмилалӣ, тамоюлҳои технологияи ҷаҳонӣ, ҷолишҳои минтақавӣ ва хусусиятҳои иҷтимоӣ-иқтисодии кишвар таҳия шудааст.

2. Соҳаи алоқа ҷузъи муҳимми рушди устувори иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, табаддули рақамии идоракунии давлатӣ, тиҷорат ва ҷомеа мебошад. Дар шароити пешрафти босуръати технологӣ, густариши иқтисоди рақамии ҷаҳонӣ ва афзоиши талабот ба хизматрасониҳои муосири алоқа, ташаккули он ҳамчун соҳаи боэътимод, дастрас ва инноватсионӣ будани алоқа афзалияти сиёсати давлатӣ мебошад.

3. Стратегияи мазкур ҳамчун асос барои таҳия ва тасхеҳи барномаҳои давлатӣ дар соҳаи рақамикунӣ, алоқа ва хизматрасониҳои почтавӣ, ҳуҷҷатҳои стратегии байниидоравӣ, лоиҳаҳои сармоягузорӣ, инчунин барномаҳои табаддули рақамии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, корхонаҳои давлатӣ, мақомоти танзимгар, барномаҳои рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақавӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои стратегие, ки ба рушди шабакаҳои алоқа дахл доранд, хизмат мекунад.

4. Стратегияи мазкур воситаи мукаммали рушди соҳаи алоқа ва хизматрасониҳои почтавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил дода, барои баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли тавассути васеъ намудани дастрасӣ ва сифати хизматрасониҳои алоқа, таъмини рушди устувори технологияи соҳаи алоқа, навсозӣ ва густариши инфрасохтори телекоммуникатсионӣ ва почтавӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои пешниҳодшаванда дар соҳаи алоқа, интиқоли маълумот ва хизматрасониҳои почтавӣ, рушди иқтисодии кадрӣ, таҳкими амнияти иттилоотӣ ва таъмини соҳибхӯрии рақамӣ, ҳамгирӣ ба фазои байналмилалӣ рақамӣ ва телекоммуникатсионӣ, баланд бардоштани рақобатпазирии кишвар дар фазои иттилоотии ҷаҳонӣ ва тақмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ мусоидат менамояд.

5. Стратегияи мазкур амалисозии маҷмуи чораҳои мувофиқашудаи дорои хусусияти техникӣ, ташкилӣ, меъёрӣ ва кадриро пешбинӣ менамояд, ки ба рушди устувори соҳаи алоқа ва алоқаи почтавӣ равона шудаанд.

2. ТАҲЛИЛИ ҲОЛАТИ ҶОРИИ СОҲАИ АЛОҚА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

§1. Хусусияти умумии соҳаи алоқа

6. Соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон унсури муҳимтарини иқтисоди миллӣ ва табаддули

рақамии кишвар мебошад. Он фаъолияти бахшҳои калидӣ, аз ҷумла идоракунии давлатӣ, маориф, тандурустӣ, соҳаи молия ва савдуро таъмин менамояд, инчунин ба рушди сармояи инсонӣ, соҳибкорӣ ва иқтисоди минтақавӣ таъсири назаррас мерасонад. Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва ҷорӣ намудани босуръати технологияҳои рақамӣ соҳаи алоқа ҳамчун заминаи соҳибхитиёрии рақамӣ ва устувори иқтисодии давлат аҳаммияти стратегӣ пайдо мекунад.

7. Дар айни замон соҳаи алоқа чунин ҷузъҳои калидиро, ба монанди алоқаи мобилӣ, интернетӣ собит, алоқаи моҳвораӣ, алоқаи почтавӣ, инчунин хизматрасониҳои марказҳои коркарди маълумот (минбаъд – МКМ), хизматрасониҳои абрӣ ва платформаҳои рақамӣ фаро мегирад. Рушди ин соҳа бо ҳадафҳои Стратегияи миллии рушд барои давраи то соли 2030, Концепсияи иқтисоди рақамӣ, инчунин уҳдадорихи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи созмонҳои байналмилалӣ (ИБАБ, ИУП, ИДМ, СҲШ ва ғайра) зич алоқаманд аст.

8. Соҳаи алоқаи барқӣ аз ҷониби Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – Хадамот), ки иҷозатномадиҳӣ, назорати сифат, идоракунии спектри радиобасомадҳо ва ҷамоҳангсозии сиёсати давлатиро амалӣ менамояд, ба танзим дароварда мешавад.

9. Дар кишвар 6 оператори алоқаи мобилии иҷозатномадор ва 30 провайдери хизматрасониҳои интернетӣ, аз ҷумла таҳвилгарони минтақавӣ ва маҳаллӣ фаъолият мекунад.

10. Соҳаи алоқаи мобилӣ ва алоқаи собит дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоюли устувори мусбатро нишон медиҳад. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 шумораи умумии муштариёни алоқаи мобилӣ 7,8 млн нафарро ташкил медиҳад, ки аз онҳо 5,9 млн нафар истифодабарандагони фаъол мебошанд. Сатҳи фарогирии алоқаи мобилӣ дар ҷумҳурӣ зиёда аз 55 дарсадро дар бар мегирад. Шумораи умумии истифодабарандагони интернет (мобилӣ ва собит) аз 5,2 млн нафар зиёд мебошад, ки аз ин шумора 5,1 млн нафарашон истифодабарандагони интернетӣ мобилӣ мебошанд. Сарфи назар аз ҳаҷми нисбатан маҳдуди маҳзани муштариён, интернетӣ собит тамоюли устувори мусбатро нишон медиҳад. Суръати миёнаи афзоиши ҳарсола барои давраи аз соли 2020 то соли 2025 тақрибан 28 дарсадро ташкил медиҳад, ҳол он ки барои интернетӣ мобилӣ ин нишондиҳанда аз 7 дарсад зиёд нест. Ин шаҳодати афзоиши талабот ба хатҳои интиқоли маълумоти устувор ва баландсуръат, алалхусус дар байни хоҷагиҳои хонаводагӣ, муассисаҳои давлатӣ ва тиҷорат мебошад.

11. Ин гуна тамоюлҳо ҷараёни умумии рақамикунони кишвар ва афзоиши эҳтиёт ба хизматрасониҳои фарохмавҷро аз ҷониби аҳоли ва ташкилотҳо инъикос менамоянд. Ҳамзамон, ҳукмфармоии бахши мобилӣ зарурати рушди босуръати инфрасохтори телекоммуникатсионии собитро ҳамчун заминаи рушди устувори рақамӣ таъкид менамояд. Ин, хусусан, дар заминаи баланд бардоштани дастрасии хизматрасониҳои рақамӣ, таъмини соҳибхитиёрии технологӣ ва коҳиш додани фарқияти ҳудудӣ дар сатҳи пайваستшавӣ муҳим аст.

12. Дар давраи аз соли 2020 то соли 2025 дар кишвар афзоиши босуръати ҳаҷми трафики интиқолшавандаи интернет ҳам дар бахши дастрасии мобилӣ ва ҳам собит ба қайд гирифта шудааст. Мувофиқи маълумоти расмӣ ҳаҷми умумии трафики интернет аз 125 млн гигабайт дар соли 2020 то 1,044 млрд гигабайт дар соли 2024 афзудааст, ки ин 8 маротиба зиёдтар аст. Қисми асосии истифодабариро трафики интернетӣ мобилӣ ташкил медиҳад, ки ҳаҷмаш дар ин давра аз 105 то 791 млн гигабайт бо суръати миёнаи солонаи болоравӣ ба андозаи 66 дарсад афзоиш ёфт. Афзоиши назаррас дар бахши интернетӣ собит низ мушоҳида мешавад: ҳаҷми трафик аз 20 то 254 млн гигабайт афзудааст, ки ба афзоиши миёнаи солона тақрибан 88 дарсад мувофиқ аст. Алалхусус, рушди назаррас дар соли 2022 сабт шудааст, вақте ки трафики собит нисбат ба соли гузашта қариб 4 маротиба афзуд. Тамоюли зикршуда бо васеъшавии фаъоли инфрасохтори

телекоммуникатсионӣ, чорӣ намудани ҳалҳо дар заминаи технологияҳои шабакаи нахию нурӣ то бино (FTTH) ва афзоиши талабот ба дастрасии баландсуръат аз ҷониби истифодабарандагони хусусӣ ва корпоративӣ шарҳ дода мешавад.

13. Афзоиши босуръати трафики интернет шаҳодати фаъолшавии табаддули рақамӣ дар кишвар мебошад. Ин кӯшишҳои муназзамро оид ба рушди минбаъдаи шабакаҳои интиқоли маълумот, навсозии инфрасохтори мавҷуда, афзоиши қобилияти интиқолдиҳии шабакаҳои алоқа ва ҷалби сармоягузориҳои дарозмуддат ба бахши алоқаи фарохмавҷи собит талаб мекунад.

14. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки мавқеи муҳимми ҷуғрофӣ стратегӣ дорад, барои рушди транзити байналмилалӣ трафики телекоммуникатсионӣ иқтисодӣ назаррас дорад. Вале дар айни замон иқтисодӣ зикршуда пурра амалӣ карда нашудааст, ки ин аз қобилияти маҳдуди интиқоли инфрасохтори мавҷуда, тақсимоли нокифояи ҷуғрофӣ ва сатҳи пасти захиракунии каналҳои алоқа вобаста аст. Дар шароити афзоиши ҳаҷми трафики байналмилалӣ интернет дар ҷаҳон, рушди босуръати платформаҳои рақамӣ, хизматрасониҳои абрӣ ва мубодилаи фаромарзии маълумот истифодаи самараноки иқтисодӣ транзитии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифаи дорои аҳамияти стратегӣ табдил меёбад.

15. Алоқаи моҳвораӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоло дар марҳилаи ибтидоии рушд қарор дорад, аммо аллакай дар таъмини дастрасии заминавӣ ба хизматрасониҳои телекоммуникатсионӣ, хусусан дар ноҳияҳои баландкӯҳ ва душворгузар, ки дар онҳо фарогирии шабакаҳои мобилӣ ё собит вучуд надорад, нақши муҳим мебошад. Имрӯз ин намуди алоқа асосан дар бахши хусусӣ истифода мешавад ва паҳншавии маҳдуд дорад, ки бо арзиши баланди он нисбат ба технологияҳои алтернативӣ шарҳ дода мешавад. Рушди минбаъдаи алоқаи моҳвораӣ ҷалби сармоягузорӣ ва чорӣ намудани қарорҳои пешрафтаи байналмилалӣ талаб мекунад, ки ба таъмини устувори дастрасии телекоммуникатсионӣ дар маҳаллаҳои аҳолинишини дурдасти ҷумҳурӣ равона шудаанд.

16. Инфрасохтори почта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан бо Корхонаи воҳиди давлатии «Почтаи Тоҷикистон» муаррифӣ мешавад, ки дар охири соли 2024 дорои 470 шуъбаи алоқаи почта дар саросари кишвар мебошад. Аммо автоматӣ ва рақамикунонии хизматрасониҳои почтавӣ дар сатҳи паст боқӣ мемонад. Мавҷудияти инфрасохтори кӯҳна, логистикаи маҳдуд ва ҳамгирии заиф бо платформаҳои рақамӣ иқтисодӣ рушди хизматрасониҳои муосири почтавӣ-логистикиро маҳдуд мегардонад. Табаддули рақамии бахши почта вазифаи афзалиятнок барои баланд бардоштани дастрасӣ ва сифати хизматрасониҳо, хусусан дар минтақаҳои деҳот мегардад.

17. Ҳамин тариқ, соҳаи алоқа ва хизматрасониҳои почтавии Тоҷикистон бо тамоюли устувори мусбат тавсиф мешавад, аммо навсозии ҳамаҷониба, бартараф кардани номутаносибии минтақавӣ ва ҷалби фаъоли сармоягузориҳо талаб мекунад, то кишвар пурра дар иқтисоди рақамии ҷаҳонӣ иштирок кунад. Барои расидан ба ин ҳадафҳо амалисозии сиёсати пайвастаи давлатӣ зарур аст, ки ба ҳавасмандгардонии инноватсияҳо, рушди инфрасохтори рақамӣ, васеъкунии дастрасӣ ба хизматрасониҳо дар минтақаҳои деҳот ва душвордастрас, инчунин ташаккули муҳити меъёрии ҳуқуқӣ мусоид барои рушди устувори бахш равона шудааст.

§2. Ҳолати алоқаи собит

18. Алоқаи собит унсурҳои муҳимтарини инфрасохтори рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, хатҳои устувор ва баландсуръати интиқоли маълумотро барои мақомоти давлатӣ, муассисаҳои таълимӣ, ташкилотҳои тиҷоратӣ, объектҳои инфрасохтори муҳим, инчунин аҳоли таъмин мекунад.

Он дар таъмини дастрасӣ ба хизматрасониҳои давлатии электронӣ ва платформаҳо нақши калидӣ бозид, фаъолияти бефосилаи низомҳои иттилоотиро дастгирӣ мекунад.

19. Алоқаи собит ба рушди доираи васеи хизматрасониҳои давлатии электронӣ, аз ҷумла таълими фосилавӣ, тандурустии электронӣ, тиҷорати электронӣ, интернетӣ ашёҳо (IoT), пардохтҳои ғайринақдӣ ва технологияҳои зеҳнӣ мусоидат мекунад. Васеъкунии шабакаҳои собит ба коҳиш додани нобаробарии рақамӣ мусоидат намуда ва имкониятҳои иттилоотии муосири аҳолиро васеъ намуда, табaddули технологӣ ва рушди устуворро дастгирӣ мекунад.

20. Хизматрасониҳои асосии алоқаи собит дар Ҷумҳурии Тоҷикистон инҳоянд:

- хизматрасониҳои телефони собит;
- дастрасии фарохмавҷи Интернет;
- IP-телефония;
- пешниҳоди хатҳои алоқаи корпоративӣ;
- иҷораи иқтидор;
- транзити трафик;
- таъмини дастрасии фосилавӣ ба платформаҳои онлайнӣ ва МКМ.

21. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 пойгоҳи муштариёни дастрасии фарохмавҷи собит (ДФС) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 135 ҳазор муштариро ташкил медиҳад. Аз онҳо тақрибан 93 дарсад ба хонаводаҳо ва истифодабарандагони инфиродӣ рост меояд, ҳол он ки ҳиссаи шахсони ҳуқуқӣ ва ташкилотҳо (аз ҷумла тиҷорати хурду миёна, муассисаҳои давлатӣ ва мизоҷони дигари корпоративӣ) ҳамагӣ 7 дарсадро ташкил медиҳад. Сатҳи фарогирии алоқаи собит дар хонаводаҳо аз рӯйи натиҷаҳои соли 2025 9 дарсадро ташкил медиҳад, ки аз фарогирии маҳдуд дар баҳши маишӣ шаҳодат медиҳад.

22. Чунин сохтори пойгоҳи муштариён ду ҷолиши ба ҳам алоқамандро инъикос мекунад: аз як тараф, сатҳи пасти пайваستшавӣ аз ҷониби корхонаю ташкилотҳо, ки иқтидори рақамикунонии соҳаҳои калидии иқтисодро маҳдуд мекунад, аз тарафи дигар, афзоиши устувори талабот аз ҷониби аҳоли ба дастрасии бозътимоди хизматрасониҳои онлайн дар шароити хона. Дар ин шароит васеъкунии чуғрофии фарогирии алоқаи собит, хусусан дар минтақаҳои деҳот ва душвордастрас афзалият дорад. Бартараф кардани нобаробарии кунунӣ дар дастрасӣ ба хизматрасониҳои муосири телекоммуникатсионӣ барои рушди устувори технологӣ ва баланд бардоштани сифати зиндагии аҳоли замина фароҳам меорад.

23. Дар давраи солҳои 2015–2025 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон афзоиши устувори шумораи муштариёни ДФС мушоҳида мешавад. Аммо тақсимои пайвастшавӣ дар ҳудуди кишвар нобаробар бо зичшавии баланди истифодабарандагон дар минтақаҳои алоҳида боқӣ мемонад.

24. Шумораи зиёдтарини муштариён дар шаҳри Душанбе мутамарказ шудааст, ки ба ҳиссаи он дар соли 2025 тақрибан 69 дарсад ҳамаи пайвастшавӣ рост меояд. Чунин нобаробарӣ бо инфрасохтори рушдкарда, зичии баланди аҳоли, инчунин таҷаммуи захираҳои маъмурий ва иқтисодӣ дар минтақаи пойтахт шарҳ дода мешавад.

25. Вилояти Суғд аз рӯйи шумораи истифодабарандагони интернетӣ собит ҷойи дуюмро ишғол мекунад, ҳиссаи он 15 дарсадро ташкил медиҳад. Минтақа динамикаи устувори мусбатро тавассути рушди тадриҷии инфрасохтори телекоммуникатсионӣ ва тавсеаи хизматрасониҳои онлайн нишон медиҳад.

26. Шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ (ШНТҶ) 9 дарсад пойгоҳи муштариёни кишварро таъмин менамоянд. Афзоиши назарраси пайваستшавӣ дар солҳои охир бо рушди фаъоли шабакаҳо дар ноҳияҳои наздишаҳрӣ ва деҳот алоқаманд аст.

27. Вилояти Хатлон 6 дарсад аз шумораи умумии истифодабарандагонро ишғол мекунад. Сарфи назар аз тамоюли мусбат, сатҳи фарогирӣ хусусан дар деҳаҳои дурдаст ва маҳалҳои аҳолинишини деҳот маҳдуд боқӣ мемонад.

28. Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон (ВМКБ) минтақаи камтарин фарогирӣ аз рӯи сатҳи рушди алоқаи собит боқӣ мемонад, ки ҳиссаи он камтар аз 1 дарсадро ташкил медиҳад. Ин бо релефи мураккаби кӯҳӣ, арзиши баланди ҳалҳои инфрасохторӣ ва иқтисодии маҳдуди операторон шарҳ дода мешавад.

29. Бозори алоқаи собит дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дараҷаи баланди зиччиро нишон медиҳад. Аз рӯи натиҷаҳои соли 2025 тақрибан 83 дарсад муштариён ба се провайдери калонтарин ҶСП «ТТ Мобайл», ҶСП «Индиго Тоҷикистон» ва ҶСП «Вавилон Мобайл» рост меояд. Қисми боқимонда байни операторони хурду миёна тақсим шудааст, ки аксарияти онҳо иштирокчиёни нисбатан нав дар бахш мебошанд ё дар шароити дастрасии маҳдуд ба инфрасохтори нурии муосир ва хатҳои магистралӣ фаъолият мекунад. Операторони калонтарин бори асосии сармоягузорию, ки бо навсозии шабакаҳо ва васеъкунии ҳудуди фарогирӣ, аз ҷумла ноҳияҳои камаҳолӣ ва дурдаст алоқаманд аст, бар дӯшдоранд. Хароҷоти иловагӣ бо омилҳои ҷуғрофӣ, аз ҷумла релефи кӯҳӣ, инчунин зичии пасти аҳолӣ дар ноҳияҳои алоҳида ташаккул меёбад. Дар ҷунин шароит тақмили муҳити танзимгарӣ муҳим мегардад, ки ба таъмини дастрасии баробар ва шаффоф ба ҳамаи операторон ба истифодаи муштаракӣ иншооти хатҳои инфрасохторӣ: роҳҳои автомобилгард, хатҳои интиқоли барқ, шабакаҳои муҳандисӣ, инчунин объектҳои моликияти давлатӣ ё коммуналӣ равона шудааст. Ҷунин чораҳо ба баланд бардоштани ҷаззобияти сармоягузорию бахш ва тезонидани баробар кардани фарогирии рақамӣ дар тамоми ҳудуди кишвар мусоидат мекунад.

30. Яке аз тағйироти мусбат дар рушди интернетӣ собит дар Ҷумҳурии Тоҷикистон коҳиши тадриҷии нархи хизматрасониҳо мебошад. Дар натиҷаи тасҳеҳи пайваस्ताи сиёсати тарифӣ ва баланд бардоштани самаранокии амалиёти шабакаҳо арзиши миёнаи дастрасӣ ба интернет бо суръати 1 Мбит/с то 17,63 сомонӣ коҳиш ёфт. Ин қадами муҳим дар роҳи васеъкунии дастрасии рақамӣ, хусусан барои гурӯҳҳои иҷтимоии осебпазир ва сокинони минтақаҳои дурдаст аст.

31. Ҳамзамон, сарфи назар аз дастрасии умумӣ дар маҷмуъ, сатҳи тарифҳо нисбат ба даромади аҳолӣ, хусусан дар деҳот ҳанӯз ҳам нисбатан баланд боқӣ мемонад. Ғайр аз ин, дар бозори алоқаи собит интиқоли маҳдуди бастаҳои тарифӣ ва сатҳи нокифояи рақобат дар аксари деҳаҳо боқӣ мемонад, ки рушд ва диверсификатсияи хизматрасониҳои минбаъдаро бозмедорад. Дар маҷмуъ, параметрҳои зикршуда ба зарурати муносибати муназзам ба навсозии инфрасохтори телекоммуникатсионӣ, васеъкунии ҷуғрофияи пайвастшавӣ, афзоиши қобилияти интиқоли шабакаҳои собит, инчунин беҳтар кардани сифати хизматрасониҳои пешниҳодшаванда шаҳодат медиҳанд.

32. Дар заминаи ҳалли ин вазифаҳо рушди инфрасохтори магистралӣ аҳамияти хоса пайдо мекунад, ки шароити заминавиро барои фаъолияти шабакаҳои дастрасӣ ва ҳамгирии минтақаҳо ба муҳити рақамии ягона таъмин мекунад. Хатҳои магистралӣ нахия нурии алоқа ҷузъи калидии инфрасохтори телекоммуникатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд. Онҳо интиқоли босуръати маълумотро байни минтақаҳои кишвар таъмин намуда, барои транзити байналмилалӣ трафик замина фароҳам оварда, фаъолияти устувори платформаҳои рақамӣ, хизматрасониҳои абрӣ, инчунин низомҳои иттилоотӣ давлатӣ ва корпоративиро дастгирӣ менамоянд.

33. Барои баланд бардоштани самаранокии интернетӣ собит амалисозии чораҳои пай дар пай барои бартараф кардани маҳдудиятҳои технологӣ ва ҳудудӣ зарур аст. Шартӣ калидӣ осон кардани дастрасии операторон ба инфрасохтори нахия нурии мавҷуда, хусусан дар мавриди истифодаи объектҳои хаттии дар моликияти умумӣ қарордошта мебошад. Дастгирии дастрасии муштарак ба захираҳои муҳандисӣ ва нақлиётӣ барои муносибгардони хароҷот ва тавсеаи босуръати фарогирӣ имконият фароҳам меорад. Ҳамзамон, рушди тасмимҳои меъморӣ ва техникӣ, ки ба миқёспазирӣ ва боэътимодии шабакаҳо мусоидат мекунад, аҳаммияти хоса пайдо мекунад. Тавсеаи иқтидори алоқаи собитро ҳамчун унсури асосии дастгирии тасмимҳои абрӣ, низомҳои худкоркунондашудаи идоракунӣ, ҳисоббарориҳои тақсимшуда ва нигоҳдории беҳатари маълумот дар доираи табaddули рақамии кишвар баррасӣ кардан зарур аст.

§3. Ҳолати транзити трафик

34. Иқтидори транзитии телекоммуникатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон чузъи стратегии муҳимми таъмини пайвасти рақамии кишвар бо низомҳои телекоммуникатсионии ҷаҳонӣ ва бозорҳои байналмилалӣ мебошад. Истифодаи самараноки имкониятҳои транзитӣ ба ҷалби воридоти устувори асёр, густариши ҳамгирии иқтисодӣ ва таҳкими мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар инфрасохтори рақамии минтақавӣ мусоидат мекунад.

35. Таҷрибаи байналмилалӣ нишон медиҳад, ки самтҳои калидии рушди иқтидори транзитӣ кам кардани таъхирҳо тавассути муносибгардони масирҳои гузариши трафик, навсозии инфрасохтори магистрالي телекоммуникатсионӣ, тавсеаи пайвастиҳои фаромарзӣ, инчунин таъмини дастрасии рақобатнок ва ғайритабъизӣ ба захираҳои транзитӣ дар асоси шартҳои шаффофи техникӣ ва меъёрӣ мебошанд. Ғайр аз ин, воситаҳои муҳимми баланд бардоштани ҷаззобияти кишвар ҳамчун маркази транзитӣ якхела кардани сиёсати тарифӣ ва мусоидат ба ҷойгир кардани IXP дар ҳудудҳои марзӣ мебошанд.

36. Ба ҳолати соли 2025 қобилияти маҷмуии шабакаҳои берунии интиқоли маълумот, ки барои воридоти трафики интернет ба Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мешаванд, тақрибан 463 Гбит/с-ро ташкил медиҳад. Масирҳои асосии гузариши трафики байналмилалии интернет ба Ҷумҳурии Тоҷикистон масирҳои Ҷумҳурии Қирғизистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон мебошанд, ки вобастагӣ аз шумораи маҳдуди шабакаҳои берунии алоқаро ташаккул медиҳад.

37. Мушкилоти калидӣ дар соҳаи транзит ҳанӯз ҳам дараҷаи баланди вобастагӣ аз самтҳои алоҳида, набудани масирҳои захиравӣ, диверсификатсияи заифи нуқтаҳои пайвастиҳои, иқтидори нокифояи шабакаҳои амалкунанда, инфрасохтори рушднакардаи IXP, арзиши баланди дастрасӣ ба хатҳои байналмилалӣ боқӣ мемонанд. Ин омилҳо устуворӣ ва рақобатпазирии кишварро ҳамчун маркази транзитии эҳтимолӣ коҳиш медиҳанд.

38. Чунин таркиби воридоти трафик барои устувории низоми телекоммуникатсионии миллӣ, хусусан дар шароити ҳолатҳои нуқсонҳои техникӣ ё тағйири вазъияти сиёсии хориҷӣ хавфҳои эҳтимолиро эҷод мекунад. Дар ин шароит вазифаҳои стратегии диверсификатсияи самтҳои трафики байналмилалӣ, эҷоди пайвастиҳои фаромарзии иловагӣ, инчунин тавсеа ва навсозии марказҳои алоқаи мавҷуда мегарданд. Амалисозии чораҳои зикршуда имкон медиҳад, ки боэътимодӣ ва тобоварӣ ба ҳолатҳои фавқулодаи инфрасохтори телекоммуникатсионӣ баланд бардошта шавад, сифати хизматрасониҳои интернетӣ пешниҳодшаванда беҳтар карда шавад ва таҳкими истиқлолияти рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин карда шавад.

39. Бо дар назар доштани вазифаҳои зикршуда, самти ояндадор мутобиқ кардани таҷрибаи

лоиҳаи энергетикӣ фаромиллӣ CASA-1000, ки бо иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мешавад, ба назар мерасад. Ин лоиҳа модели самараноки ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва сохтмони инфрасохтори баландтехнологиро нишон медиҳад. Дар асоси он ташаккули долонҳои транзитии интернетӣ дар масири Чин - Тоҷикистон - Афғонистон - Покистон имконпазир аст, ки аҳамияти геополитикӣ кишварро дар фазои рақамӣ ба таври назаррас баланд мебардорад. Ҳамгироии Тоҷикистон ба масирҳои рақамӣ минтақавӣ барои содироти хизматрасониҳои телекоммуникатсионӣ заминаи устувор эҷод мекунад, амнияти рақамиро таҳким мебахшад ва мустақилияти стратегӣ кишварро дар фазои рақамӣ ҳақонӣ баланд мебардорад.

§4. Ҳолати алоқаи мобилӣ

40. Алоқаи мобилӣ роҳи калидии дастрасии аҳоли ва тиҷорат ба хизматрасониҳои рақамӣ буда, дар таркиби соҳаи телекоммуникатсионӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи марказиро ишғол мекунад. Рушди он ба чараёнҳои табодули рақамӣ таъсири мустақим мерасонад, ба ҳамгироии иҷтимоӣ мусоидат намуда, рушди иқтисодӣ кишварро ҳавасманд мегардонад. Дар давраи солҳои 2015-2024 бахш афзоиши назарраси фарогирӣ ва ҳаҷми истеъмоли хизматрасониҳоро нишон дод, ки ба он васеъшавии инфрасохтор, баланд бардоштани сифати шабакаҳо ва дастрасии технологияҳои муосир мусоидат намуд.

41. Омили муҳим барои арзёбии ҳолати алоқаи мобилӣ сохтори ҳудудии истифодаи он мебошад. Тақсими пойгоҳи муштариён аз рӯи минтақаҳои кишвар бо шумораи аҳоли, сатҳи шаҳршиносӣ ва дараҷаи рушди инфрасохтори телекоммуникатсионӣ муайян карда мешавад. Ҳиссаи калонтарини муштариён ба вилояти Хатлон 29 дарсад рост меояд, пас аз он вилояти Суғд бо нишондиҳандаи 28 дарсад меояд. Дар шаҳри Душанбе 21 дарсад ва дар ШНТЧ 20 дарсад истифодабарандагон мутамарказ шудаанд. Нишондиҳандаи камтарин дар ВМКБ 2 дарсад мушоҳида мешавад, ки ба хусусиятҳои демографӣ ва географии он мувофиқ аст. Чунин сохтор тақсими воқеии истифодабарандагони алоқаи мобилӣ дар ҳудуди кишварро инъикос мекунад.

42. Таҳлили сохтори минтақавӣ аз мавҷудияти нобаробариҳо дар сатҳи дастрасӣ ба алоқаи мобилӣ шаҳодат медиҳад, ки ҳам бо омилҳои объективӣ чуғрофӣ ва ҳам бо фарқиятҳо дар зичӣ ва сифати инфрасохтори телекоммуникатсионӣ алоқаманд аст. Ин нобаробарии рақамиро байни ноҳияҳои зичаҳоли ва дурдаст тақвият мебахшад, ки дар навбати худ чораҳои ҳадафмандонаро барои васеъкунии фарогирӣ, навсозии шабакаҳо дар ноҳияҳои дурдаст ва ҳавасмандгардонии операторон ба сармоягузорӣ дар минтақаҳои камрушд талаб мекунад.

43. Дар баробари фарқиятҳои чуғрофӣ ҷанбаи муҳимми арзёбии ҳолати бозор дастрасии нархи хизматрасониҳо барои истифодабарандагони ниҳой мебошад. Дар соли 2025 арзиши миёнаи як гигабайти трафики интернетӣ мобилӣ 2,5 сомониро ташкил дод ва пардохти миёнаи моҳона барои хизматрасониҳои алоқаи мобилӣ ба 58,24 сомонӣ баробар шуд.

44. Сохтори пешниҳодҳои тарифҳои операторони мобилӣ бо ҳиссаи баланди бастаҳои бойгонӣшуда тавсиф мешавад. Ба ҳолати соли 2024 73 дарсад тарифҳо бойгонӣ шуда, барои пайваस्तшавӣ дастрас нестанд, тарифҳои амалкунанда ҳамагӣ 27 дарсадро ташкил медиҳанд. Чунин вазъият аз суръати баланди навсозӣ ва иваз кардани бастаҳои тарифӣ дар посух ба тағйирёбии вазъияти бозор ва ислоҳи стратегияҳои операторон шаҳодат медиҳад. Ҳамзамон, шумораи маҳдуди тарифҳои фаъол нисбат ба тарифҳои бойгонӣшуда метавонад аз коҳиш ёфтани гуногунрангии пешниҳодҳои дастрас ва эҳтимолан ба шаффофияти сиёсати тарифӣ ва сатҳи қаноатмандии истифодабарандагон таъсир расонад.

45. 95 дарсади пойгоҳи муштариёни алоқаи мобилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз шахсони воқеӣ иборат мебошад, ки нақши ҳукмрони истеъмолкунандагони инфиродиро дар сохтори бозор инъикос мекунад. Ба мизочони корпоративӣ 3 дарсад ҳамаи пайваستҳо ва ба ташкилотҳои давлатӣ 2 дарсад рост меояд. Чунин таносуб барои аксарияти бозорҳои телекоммуникатсионии рушдкунанда хос аст, ки дар онҳо талаботи оммавии истеъмоли аз ҳаҷми истифодаи корпоративӣ ва давлатӣ хеле зиёд аст.

46. Ҳиссаи eSIM дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тақрибан 1 дарсад аз шумораи умумии SIM-кортҳои фаълро ташкил медиҳад, ки амалисозии босуръат, аммо ҳанӯз маҳдуди ин технологияро инъикос мекунад. Паҳншавии минбаъдаи eSIM аз дастгирии ин функсия аз ҷониби истеҳсолкунандагони дастгоҳҳои мобилӣ, омодагии операторон ба ҳамгиро кардани он ба пешниҳодҳои тарифӣ, инчунин сатҳи огоҳии истифодабарандагон дар бораи бартариятҳои чунин роҳи ҳал вобаста аст.

47. Бо алоқаи мобилӣ таъмин намудани муассисаҳои муҳимми иҷтимоӣ афзалияти сиёсати давлатӣ дар соҳаи телекоммуникатсия мебошад. Ба ҳолати соли 2025 зиёда аз 75000 истифодабарандагон аз ҷумлаи ташкилотҳои давлатӣ ва буҷетӣ ба интернетии мобилӣ пайваست шудаанд. Аз ин шумора 14 дарсад ба муассисаҳои таълимӣ, аз ҷумла мактабҳо, коллеҷҳо, литсейҳо ва муассисаҳои таҳсилоти олии, 13 дарсад ба ташкилотҳои тандурустӣ, аз қабили беморхонаҳо, марказҳои саломатӣ ва хадамоти санитарии эпидемиологӣ ва 11 дарсад ба мақомоти марказии ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла вазоратҳо, кумитаҳо ва агентҳо рост меояд.

48. Тақсимои пайваستҳои интернетии мобилӣ аз рӯи бахшҳои иқтисод нишон медиҳад, ки ҳиссаи калонтарин ба соҳаи тиҷорат ва хизматрасонӣ (22 дарсад) рост меояд. Пас аз он энергетика ва хоҷагии манзилию коммуналӣ бо нишондиҳандаи 13 дарсад инчунин бахши молиявӣ, ки бонкҳо, ширкатҳои суғурта ва ташкилотҳои қарзии хурд дар бар мегирад, бо ҳиссаи 12 дарсад меоянд. Пайвастҳои боқимонда ба саноат, нақлиёт, тандурустӣ, муассисаҳои давлатӣ ва соҳаҳои дигар рост меоянд.

49. Суръати миёнаи афзоиши солонаи шикоятҳои истифодабарандагон дар тӯли панҷ соли охир 33 дарсадро ташкил дод, ки афзоиши устувори шумораи муроҷиатҳои марбут ба сифати алоқаро тасдиқ мекунад. Ин нишондиҳанда метавонад аз коҳиш ёфтани сатҳи қаноатмандии муштариён, инчунин мавҷудияти мушкилот дар қори инфрасохтори шабакавӣ ва хизматрасониҳои пешниҳодшаванда шаҳодат диҳад. Омилҳои асосии афзоиши шумораи шикоятҳо метавонанд афзоиши муштариён, афзоиши сарбории шабакаҳо, номутобиқати параметрҳои воқеии хизматрасониҳо ба хусусиятҳои эълоншуда, иқтидори маҳдуди интиқол, ноустувории фарогирӣ, инчунин маълумотнокии нокифояи истифодабарандагон дар бораи шартҳои пешниҳоди хизматрасониҳо бошанд.

50. Вазъияти бамиёномада таҳлили ҳамаҷонибаи омилҳои таъсиррасони динамикаи муроҷиатҳо ва андешидани чораҳои самаранокро барои баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ, таъмини шаффофият дар фаъолияти операторон ва риояи талаботи муқарраршуда ба параметрҳои пешниҳоди хизматрасониҳо талаб мекунад.

51. Дар соли 2025 шумораи умумии шикоятҳои ба қайд гирифташудаи истифодабарандагон оид ба сифати алоқа ва дастрасӣ ба интернет аз 5721 шикоят зиёд шуд. Ҳаҷми зиёдтарини муроҷиатҳо аз вилояти Хатлон 44 дарсад аз шумораи умумӣ ворид шуд. Душанбе - 20 дарсад, ШНТҶ - 27 дарсад, вилояти Суғд - 8 дарсад ва шумораи камтарини муроҷиатҳо дар ВМКБ 1 дарсад сабт шуд.

52. Аз рӯи намудҳои алоқа ҳиссаи калонтарини шикоятҳо (85 дарсад) ба хизматрасониҳои интернетии мобилӣ рост меояд. Ба алоқаи овозии мобилӣ 15 дарсад муроҷиатҳо рост меояд. Ин таносуб сатҳи баланди норозигии истифодабарандагонро аз сифати хизматрасониҳои интиқоли маълумот нисбат ба алоқаи овозӣ инъикос мекунад. Сабабҳои асосӣ суръати пасти пайваستшавӣ, қатъшавиҳо дар дастрасӣ, фарогирии нокифояи шабакаҳои 4G, инчунин ҳаҷми зиёди инфрасохтор дар минтақаҳои алоҳидаи ҷуғрофӣ мебошад.

53. Маълумоти пешниҳодшуда зарурати тақвияти корҳо оид ба таъмини устуворӣ ва дастрасии интернетии мобилӣ, инчунин такмили механизмҳои мониторинг ва баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои пешниҳодшавандаро таъкид мекунад.

54. Таҳқиқоти гузаронидашудаи дастрасии тарифҳо ва сифати хизматрасониҳои алоқаи мобилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фарқиятҳои назарраси сатҳи рушди инфрасохтори телекоммуникатсионӣ ва сифати хизматрасониҳо дар байни минтақаҳои кишвар ошкор кард. Ин нобаробариҳо мустақиман ба рафтори истеъмолии муштариён таъсир мерасонанд. Ҳамин тариқ, 34 дарсад пурсидашудагон дар бораи истифодаи SIM-кортӣ дуҷумла хабар доданд, ки аз 53,6 дарсад аз онҳо онро асосан барои алоқаи овозӣ истифода мебаранд. Дар байни омилҳои калидии интихоби оператори дуҷумла 35,4 дарсад пурсидашудагон фарогирии беҳтари шабака ва 22,9 дарсад тарифҳои муфидтарро қайд карданд. Маълумоти бадастомада аз он шаҳодат медиҳад, ки афзалиятҳои операторони алоҳида хусусияти маҳаллӣ доранд, ки истифодабарандагонро ба омезиши пешниҳодҳои ширкатҳои гуногун вобаста ба минтақаи зист водор мекунад. Чунин муносибат ба истеъмоли хизматрасониҳои алоқаи мобилӣ натиҷаи набудани сифати устувор ва яхела дар сатҳи миллӣ мебошад.

55. Ҳангоми арзёбии шароити кунунии хизматрасонӣ 37,8 дарсад пурсидашудагон ба зарурати беҳтар кардани сифати алоқа, 23,4 дарсад афзоиши ҳаҷми трафики интернет ва 20,4 дарсад коҳиш додани пардохти муштариро ишора карданд. Илова бар ин, 50,6 дарсад истифодабарандагон зарурати баланд бардоштани суръати интернет ва 49,7 дарсад васеъкунии минтақаи фарогириро қайд карданд. Ин нишондиҳандаҳо талаботи баланд ба хизматрасониҳои телекоммуникатсионии сифатноктарро инъикос намуда, аҳамияти бартараф кардани маҳдудиятҳои инфрасохторӣ ва тарифиро, ки рушди муҳити рақамиро бозмедоранд, таъкид мекунад.

56. Дарки арзиши тарифҳо инчунин вобаста ба сатҳи даромад фарқ мекунад. Дар миёни пурсидашудагон бо даромади то 2500 сомонӣ 29 дарсад арзиши тарифҳоро аз ҳад зиёд мешуморанд ва ин нишондиҳандаи баландтарин дар байни ҳамаи гурӯҳҳои даромад аст. Дар гурӯҳи бо даромади аз 2501-5000 сомонӣ 22 дарсад, аз 5001-7000 сомонӣ 23 дарсад ва дар байни истифодабарандагон бо даромади зиёда аз 10000 сомонӣ ҳиссаи ҳадди ақалли норозиҳо ҳамагӣ 19 дарсадро ташкил медиҳад.

57. 40 дарсади истифодабарандагон моҳона барои хизматрасониҳо аз SIM-кортӣ асосӣ ба андозаи аз 71 то 120 сомонӣ пардохт мекунанд. Ҳиссаи назарраси истифодабарандагон зиёда аз 120 сомонӣ (18 дарсад), боз 24 дарсад аз 31-70 сомонӣ ва 17 дарсад то 30 сомонӣ харҷ мекунанд. Чунин сохтори хароҷот аз тавозуни ташаккулёфтаи байни нарх ва ҳаҷми хизматрасониҳои ба бастаҳо дохилшуда шаҳодат медиҳад, аммо қисми назарраси муштариён аз тарифҳо бо сатҳи нисбатан баланди пардохти моҳона истифода мебаранд. Ҳамзамон, 93 дарсад пурсидашудагон дар бораи хароҷоти иловагии то 30 сомонӣ зиёда аз пардохти муштарӣ хабар доданд, ки метавонад аз иқтисори нокифояи бастаҳои асосӣ ва эҳтиёҷ ба хариди мунтазами ҳаҷмҳои иловагии трафик ё хизматрасониҳо шаҳодат диҳад.

58. Маълумоти бадастомада аз зарурати муносибати маҷмуй ба сифат ва дастрасии хизматрасониҳои якхелаи телекоммуникатсионӣ дар тамоми ҳудуди кишвар шаҳодат медиҳад. Афзалиятҳои калидии рушди соҳаи алоқа инҳо муайян карда мешаванд: таъмини ҳамоҳангии ҳудудии инфрасохтор, рушди сиёсати тарифии тағйирпазир, ки эҳтиёҷоти воқеии категорияҳои гуногуни истифодабарандагонро инъикос мекунад, инчунин қорӣ намудани механизмҳои танзими устувор, ки ба коҳиш додани нобаробарии рақамӣ равона шудаанд.

59. Унсурҳои муҳими амалисозии ин афзалиятҳо идоракунии самараноки спектри радиобасомадҳо мебошад, ки шартҳои асосӣ барои қорӣ намудани технологияҳои муосири алоқаи бесим ва таъмини рушди устувори соҳа аст. Сарфи назар аз табиати ғайримоддӣ, спектри радиобасомадҳо захираи стратегӣ муҳим ва маҳдуд аст, ки истифодаи он ҳам бо хусусиятҳои техниकी таҷҳизоти радиой ва ҳам бо зарурати пешгирии ҳалалрасонии мутақобила ҳангоми истифодаи ҳамзамони он дар ҳудудҳо ва фосилаҳои муайяни вақт муайян карда мешавад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои тақсимот, ҷудо кардан ва ҳамоҳангсозии истифодаи спектри радиобасомадҳо аз ҷониби Комиссияи давлатӣ оид ба радиобасомадҳо танзим карда мешавад, ки дар асоси қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъсиси Комиссияи давлатӣ оид ба радиобасомади Ҷумҳурии Тоҷикистон» фаъолият мекунад. Идоракунии захираи радиобасомадҳо бо дарназардошти зарурати таъмини мувофиқати электромагнитии воситаҳои радиоэлектронии таъиноти гуногун амалӣ гардида, эҳтиёҷоти идоракунии давлатӣ, мудофия, таъмини амнияти миллӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ афзалиятдоранд.

60. Хусусиятҳои маҳдуди техникӣ ва физикии спектри радиобасомадҳо зарурати ҳамоҳангсозии қатъии дастрасӣ ба басомадҳо байни истифодабарандагони гуногунро шарҳ медиҳанд. Чунин вазъият барои рушди шабакаҳои операторони алоқа, хусусан дар шароити афзоиши босуръати ҳаҷми маълумоти интиқолшаванда ва татбиқи технологияҳои нав монеаҳои иловагӣ эҷод мекунад.

61. Яке аз воситаҳои ҳалли мушкилоти маҳдуд будани захираи басомадҳо интиқоли диапазонҳои алоҳидаи қаблан аз ҷониби сохторҳои идоравӣ истифодашаванда ба истифодаи шаҳрвандӣ мебошад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ин раванд маҳдуд амалӣ мешавад ва рушди он бо монеаҳои институтсионалӣ ва техникӣ боздошта мешавад, ки андешидани чораҳои иловагии танзимкунанда ва ташкилиро талаб мекунад.

62. Дар сатҳи байналмилалӣ гузариш ба моделҳои тағйирпазиртари идоракунии спектр, аз ҷумла истифодаи муштараки басомадҳо ва тақсимои динамикии захираҳо тақвият мешавад. Чунин равиш пешниҳоди радиобасомадҳоро дар асоси дуумдараҷа ҳангоми набудани ҳалалрасонии мутақобила пешбинӣ мекунад, ки имкон медиҳад захираи дастрас ҳадди аксар самаранок истифода бурда шавад. Дар як қатор кишварҳои Аврупо аллакай моделҳои истифодаи мутақобилаи ҳамоҳангсозии шабакаҳои мобилӣ ва ҳадамоти дигари радиоиро дар доираи як диапазон таъмин мекунад. Ин роҳҳои ҳал метавонанд ҳангоми навсозии сиёсати миллӣ дар соҳаи танзими радиобасомадҳо ҳамчун роҳнамо хизмат кунанд.

63. Дар робита ба ин барои Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаи афзалиятнок баланд бардоштани самаранокии идоракунӣ ва истифодаи оқилонаи спектри радиобасомадҳо мебошад, ки имкон медиҳад барои қорӣ намудани технологияҳои муосири бесим ва рушди устувори соҳаи телекоммуникатсионӣ шароит фароҳам оварда шавад.

64. Айни замон операторони алоқаи мобилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон диапазонҳои радиобасомадҳои зеринро истифода мебаранд:

- барои шабакаҳои насли дуюм (2G, GSM) 900 МГц ва 1800 МГц;
- барои насли сеюм (3G, UMTS) 900 МГц ва 2100 МГц;
- барои насли чорум (4G, LTE) 800 МГц (минтақаи деҳот), 1800 МГц, 2300 МГц ва 2600 МГц.

65. Дар кишвар татбиқи давра ба давраи шабакаҳои 5G, аз ҷумла ифтитоҳи лоиҳаҳои озмоишӣ ва ҷорӣ намудани маҳдуди тиҷоратӣ дар шаҳри Душанбе оғоз шудааст. Ҳамзамон норасоии ДФС-и собит, хусусан дар минтақаҳои деҳот ва дастраснашаванда боқӣ мемонад.

66. Барои паҳн кардани самараноки 5G ХА аллақай ба операторон захираҳои назарраси спектрӣ дар диапазонҳои камтар аз 1 ГГц, ки дорои қобилияти баланди гузариш ва фарогирии васеъ мебошанд, пешниҳод кардааст. Аммо барои қонеъ гардонидани трафики афзоишбанда ва афзоиши иқтидори интиқол зарур аст, ки диапазонҳои миёна ва баланд аз худ карда шаванд. Диапазонҳои калидӣ диапазонҳои то 7 ГГц, аз ҷумла 3,3–3,8 ГГц ҳисобида мешаванд, ки омезиши муносиби фарогирӣ ва иқтидорро таъмин мекунанд. Илова бар ин, имконияти истифодаи мавҷҳои миллиметрӣ (зиёда аз 24 ГГц), ки барои интиқоли ултрабосуръати маълумот дар шароити зичии баланди пайвастиҳо ва сохтмони шаҳрӣ пешбинӣ шудаанд, омӯхта мешавад.

67. Диққати хоса бояд ба пешгирии коҳиш ёфтани самаранокии кори шабакаҳои мобилӣ дар заминаи афзоиши босуръати ҳаҷми трафик дода шавад. Идоракунии оқилона ва самаранокии спектри радиобасомадҳо шартӣ асосии дар маҷмуъ рушди устувори алоқаи мобилӣ ва инфрасохтори рақамӣ мебошад.

68. Дар шароити афзоиши босуръати трафик, ҷорӣ намудани стандартҳои технологияи нав ва маҳдудияти захираҳои спектрӣ вазифаҳои бознигарию равишҳои амалкунанда ба тақсимот, истифода ва ҳамроҳикунии танзимкунандаи захираи басомадӣ хеле муҳим мегарданд. Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон самтҳои афзалиятнок бояд ҷорӣ намудани моделҳои муносири танзими спектрӣ, рушди механизмҳои тағйирпазири дастрасӣ, тавсеаи таҷрибаи истифодаи муштаракӣ диапазонҳо ва баланд бардоштани шаффофияти сиёсати басомадӣ бошанд.

69. Амалисозии ин чораҳо барои ҷорисозии миқёсии 5G шароит фароҳам оварда, нобаробарии рақамии байни минтақаҳоро бартараф месозад ва устуворию технологияи бахши телекоммуникатсиониро дар дурнамои дарозмуддат баланд мебардорад.

§5. Ҳолати алоқаи моҳвораӣ

70. Дар шароити релефи кӯҳӣ, дастрасии маҳдуди нақлиётӣ ва зичии пасти аҳоли дар минтақаҳои алоҳида алоқаи моҳвораӣ унсурҳои муҳимтарини инфрасохтори телекоммуникатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Он дастрасӣ ба алоқаро дар деҳаҳои таъмин мекунанд, ки паҳн кардани шабакаҳои анъанавии заминӣ (мобилӣ ва собит) аз ҷиҳати иқтисодӣ мақсаднок нест ё аз ҷиҳати техникӣ мушкил аст.

71. Ба ҳолати соли 2025 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тақрибан 36 пойгоҳи моҳвораии хурд фаъолият мекунанд, ки аксарияти кулли онҳо (89 дарсад) дар ВМКБ мутамарказ шудааст. Чунин ҳолат бо шароити мураккаби табиӣ-ҷуғрофӣ, хусусан релефи кӯҳӣ ва набудани инфрасохтори устувори заминӣ шарҳ дода мешавад, ки дар онҳо алоқаи моҳвораӣ модели ягонаи техникӣ амалӣ ва бозғайимодӣ пайвастишавӣ ба шабакаҳои телекоммуникатсионӣ боқӣ мемонад. Дар минтақаҳои дигари кишвар, аз ҷумла ШНТЧ 2 дарсад ва шаҳри Душанбе 9 дарсад сатҳи ҷорӣ намудани алоқаи моҳвораӣ хеле пасттар аст. Дар вилоятҳои Суғд ва Хатлон чунин технологияҳо умуман истифода намешаванд. Вазъияти бамиёномада хусусияти маҳаллӣ ва парокандаи рушди алоқаи моҳвораиро

инъикос намуда, саҳми онро дар ташаккули фазои рақамии ягона ва устувор дар сатҳи миллӣ маҳдуд мекунад.

72. Дар ҳоли ҳозир алоқаи моҳвораӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан дар заминаи платформаҳои моҳвораии байналмилалӣ бо истифода аз иқтидорҳои иҷорашуда амалӣ мегардад. Истифодабарандагони асосии ин хизматрасониҳо ширкатҳои хусусӣ, корхонаҳои калонтарини истеҳсоли ва инфрасохторӣ, инчунин созмонҳои байналмилалӣ мебошанд, ки шабакаҳои моҳвораиро барои таъмини алоқаи боэътимод дар минтақаҳои дурдаст ё ҳамчун шабакаҳои ҳифзи интиқоли маълумот истифода мекунанд.

73. Дар амал алоқаи моҳвораӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳдуд ва асосан барои ҳалли вазифаҳои заминавӣ, таъмини алоқаи овозӣ ва дастрасии маҳдуд ба интернет истифода мешавад. Интиқоли маълумот тавассути хатҳои бо иқтидори пасти гузариш амалӣ мегардад, ки имконияти истифодаи пурраи хизматрасониҳои муосири рақамӣ, аз ҷумла алоқаи видеой, хизматрасониҳои электронии давлатӣ ва ҳалҳои абриро хеле маҳдуд мекунад.

74. Сатҳи фарогирии алоқаи моҳвораӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳдуд боқӣ мемонад ва имкон намедиҳад, ки иқтидори ин технология барои таъмини фарогирии устувор, баробар ва ҳамаҷонибаи ҳудудӣ пурра амалӣ шавад. Яке аз омилҳои калидии боздоранда арзиши баланди ҳам насб ва ҳам истифодаи пойгоҳҳои моҳвораӣ боқӣ мемонад. Сармоягузориҳои назарраси аввалин, ки бо харидории таҷҳизот, интиқоли он, насб ва хизматрасонии техникӣ минбаъда алоқаманд аст, имкониятҳои паҳн кардани миқёси ҳалҳои моҳвораиро, хусусан дар минтақаҳои иҷтимоӣ осебпазир ва камаҳолӣ хеле маҳдуд мекунад. Ғайр аз он, арзиши интиқоли маълумот тавассути шабакаҳои моҳвораӣ аз нархҳои мобилӣ ва собит хеле зиёдтар аст, ки дастрасии технологияро барои табақаҳои васеи аҳолӣ ва тиҷорати хусусӣ ба таври назаррас коҳиш медиҳад. Дар натиҷа истифодаи он асосан дар доираи лоиҳаҳои давлатӣ, идоравӣ ва байналмилалӣ нигоҳ дошта мешавад.

75. Бо вучуди ин, сарфи назар аз паҳншавии маҳдуд, алоқаи моҳвораӣ унсури муҳимми низоми миллии телекоммуникатсионӣ боқӣ мемонад. Дар шароити парокандагии ҳудудӣ, зичии пасти аҳолӣ ва хатари сейсмикӣ як қатор минтақаҳо метавонанд ҳам вазифаи эҳтиётӣ ва ҳам асосии шабакаи алоқаро иҷро кунанд, ки устуворӣ ва дастрасии хизматрасониҳои рақамиро дар ҳар нуқтаи кишвар таъмин кунанд. Дар сурати мавҷудияти дастгирии давлатӣ, навсозии техникӣ ва ҷорисозии васеи қарорҳои муосири моҳвораӣ, аз ҷумла низомҳои моҳвораии мадори паст ин технология қодир аст дар рушди инфрасохтори рақамии боэътимод ва устувори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷойи махсусро ишғол намояд.

§6. Ҳолати алоқаи почта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

76. Алоқаи почта ҷузъи муҳимми инфрасохтори иҷтимоӣ уқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон боқӣ монда, интиқоли мактубҳо, бастаҳо, интиқоли пул ва хизматрасониҳои логистикиро ҳам дар дохили кишвар ва ҳам дар алоқаи байналмилалӣ таъмин менамояд. Оператори миллии алоқаи почта КВД «Почтаи Тоҷикистон» мебошад, ки соли 1991 таъсис ёфтааст ва дар тамоми ҳудуди ҷумҳурӣ фаъолият мекунад.

77. Аз соли 1994 КВД «Почтаи Тоҷикистон» расман Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар Иттиҳоди умумиҷаҳонии почта (ИУП) намояндагӣ мекунад ва муқаррароти Конвенсия ва регламентҳои ИУП-ро амалӣ мекунад. Дар асоси ин уҳдадорӣҳои байналмилалӣ корхона ҳуқуқи мубодилаи почтаро бо ҳамаи 192 давлати узви ИУП дорад.

78. Дар охири соли 2025 шумораи кормандони оператори миллии почта 1033 нафарро ташкил дод. Ин шумора миқёси шабакаи мавҷудаи амалиётро инъикос мекунад ва зарурати сармоягузорӣ ба такмили ихтисоси кадрҳо, ҷорӣ кардани салоҳиятҳои рақамӣ ва рушди иқтисодии кадрҳо дар шароити табаддули соҳаи почта нишон медиҳад.

79. КВД «Почтаи Тоҷикистон» то соли 2025 дорои 470 адад шуъбаи почта ва 6 маркази навъчудокунӣ мебошад, ки пешниҳоди хизматрасониҳои асосии логистикӣ ва коммуникатсиониро ба аҳоли ва ташкилотҳо таъмин мекунад. Шумораи зиёди шуъбаҳои почта дар вилояти Суғд 159 адад, вилояти Хатлон 147 адад ва ВМКБ 54 адад фаъолият мекунад, ки дар маҷмуъ зиёда аз 65 фоизи тамоми шабакаи шуъбаҳо дар кишвар ташкил медиҳад. Ба ШНТҶ 85 шуъба хизмат мерасонанд, аммо аз инфрасохтори банавъчудокунӣ комилан маҳрум мебошанд, ки ин ба минтақаҳои ҳамсоя фишор меорад ва зарурати аз нав дида баромадани нақшаи логистикиро нишон медиҳад.

80. Дар шаҳри Душанбе, сарфи назар аз шумораи нисбатан ками шуъбаҳои почта, 25 адад, 3 маркази навъчудокунӣ мутамарказ аст, ки 50 дарсади шумораи умумии кишварро ташкил медиҳад. Ин мақоми пойтахтро ҳамчун маркази асосии логистикӣ кишвар тасдиқ мекунад. ВМКБ, сарфи назар аз шароити мураккаби ҷуғрофӣ, дорои 54 шуъба ва як маркази банавъчудокунӣ мебошад, ки дар таъмини дастрасии хизматрасониҳои почта барои маҳалҳои дурдасти минтақа нақши калидӣ дорад.

81. Сохтори ҷойгиркунии объектҳои почта аз рӯи минтақаҳо номувозинати байни намоёндагии ҳудудии шуъбаҳо ва таъминоти логистикиро дар шакли иқтисодии навъчудокунӣ нишон медиҳад. Фарқиятҳои минтақавӣ дар зичии шуъбаҳо ва мавҷудияти марказҳои навъчудокунӣ зарурати муносибгардонии минбаъдаи инфрасохторро бо дар назар доштани омилҳои демографӣ, ҷуғрофӣ ва иқтисодӣ нишон медиҳанд. Таваҷҷуҳи махсус бояд ба тавсеаи инфрасохтори навъчудокунӣ берун аз ҳудуди Душанбе, инчунин навсозии шуъбаҳо бо истифода аз тасмимҳои рақамӣ дода шавад.

82. Дар давраи аз соли 2015 то 2025 ҳаҷми муросилоти почтавии ворид ва содиршаванда, ки аз ҷониби КВД «Почтаи Тоҷикистон» коркард карда мешавад, тамоюли устувори коҳишбиро нишон медиҳад. Ҳаҷми умумии почтаҳои ворид ва содир (SAL навъи омехта) дар ин давра қариб 2 баробар кам шуд (аз 86053 кг дар соли 2015 то 48859 кг дар соли 2025). Ҳаҷми почтаи воридшаванда аз 70168 кг то 35940 кг коҳиш ёфт, ки ба коҳиши 48,8 дарсад мувофиқат мекунад. Чунин динамика дар муросилоти содиршаванда низ мушоҳида мешавад: аз 15885 кг дар соли 2015 то 9482 кг дар соли 2025, коҳишбӣ 47,2 дарсадро ташкил дод.

83. Коҳишбӣи ҳаҷми муросилоти почта бо маҷмуи омилҳои беруна ва дохилӣ, аз ҷумла рақамикунӣ гардиши ҳуҷҷатҳо, тағйирёбии сохтори талаботи истеъмолӣ, коҳиши шиддати савдои фаромарзӣ дар шакли почта, инчунин рушди фаъолонаи роҳҳои алтернативии логистикӣ, аз ҷумла ҳадамоти хусусии курерӣ ва экспресс вобаста аст.

84. Аз рӯи натиҷаҳои соли 2025 сохтори даромади КВД «Почтаи Тоҷикистон» тамаркузи баланди даромадро дар бахшҳои анъанавии хизматрасониҳои почта нишон медиҳад. Вазни қиёсии калонтарин дар ҳаҷми умумии даромад 60 дарсад мукотиботи хаттиро ташкил медиҳад, ки ин аҳаммияти нигоҳ доштаи ин категорияро, сарфи назар аз коҳиши умумии ҳаҷми интиқол, тасдиқ мекунад. Дар ҷойи дуюм аз рӯи ҳаҷми даромад фиристодани почтаи фаврӣ (EMS) мебошад, ки 40 дарсад тамоми даромадро ташкил медиҳад. Ин нишон медиҳад, ки талабот ба хизматрасониҳои фаврӣ ва боэътимоди интиқол, хусусан байни муштариёни корпоративӣ ва байналмилалӣ мавҷуд аст.

85. Ҷуғрофияи мубодилаи байналмилалии почта хеле мутамарказ боқӣ мемонад. Ба ҳиссаи Федератсияи Россия 65 дарсад ҳамаи муросилоти почтавии ворида рост меояд, ки онро шарикӣ асосӣ дар баҳши почта мегардонад. Самтҳои муҳим, инчунин Ҷумҳурии Қазоқистон (16 дарсад) ва Ҷумҳурии Федеративии Олмон (7 дарсад) мебошанд, ки чараёни устувори мукотибот ва бастаҳоро инъикос мекунанд.

86. Ҳолати шабеҳ, инчунин дар сохтори муросилоти байналмилалии содиротшаванда низ мушоҳида мешавад. Федератсияи Россия бо ҳиссаи 44,3 дарсад мавқеи пешсафро ишғол мекунад, пас аз он Ҷумҳурии Қазоқистон (16,5 дарсад) ва Ҷумҳурии Ўзбекистон (1,7 дарсад) мебошанд. Чунин тamarкузи самтҳо аз робитаҳои зичи иқтимоию иқтисодӣ ва муҳочират бо як қатор кишварҳои ИДМ шаҳодат медиҳад ва рушди минбаъдаи логистикаи почтaro дар хатсайрҳои асосии беруна, инчунин васеъ кардани ҷуғрофии ҳамкориҳои шарикӣ почтавӣ талаб мекунад.

87. Аз нуқтаи назари муҳлати интиқол то соли 2025 суръати миёнаи воридшавии почтаи байналмилалии ворида аз Ҷумҳурии Қазоқистон аз 7 рӯзи тақвимӣ, аз Федератсияи Россия 8 рӯзи тақвимӣ ва Ҷумҳурии Федеративии Олмон аз 10 рӯзи тақвимӣ иборат буд. Дар баробари ин муросилоти почтавии содиршаванда суръати баландтари интиқолро нишон дод: ба ҳисоби миёна 3 рӯз барои мукотибот ба Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Қазоқистон ва 4 рӯз барои муросилот ба Ҷумҳурии Ўзбекистон.

88. Чунин нобаробарӣ байни муҳлатҳои почтаи воридшаванда ва содиршаванда метавонад ҳам бо хусусиятҳои логистикӣ хатсайрҳо ва ҳам бо фарқиятҳо дар суръати коркард ва интиқоли муросилоти почта аз ҷониби маъмурияти почтаҳои хориҷӣ вобаста бошад. Баланд бардоштани пешгӯишавандагӣ ва кам кардани муҳлати интиқол яке аз самтҳои асосии рушди мубодилаи байналмилалии почта боқӣ мемонад.

89. Дар доираи густариши ҳамкориҳои байналмилалӣ ва мутобиқи механизмҳои ИУП дар соли 2025 КВД «Почтаи Тоҷикистон» бо маъмуриятҳои почтаҳои 11 давлат: Арманистон, Беларус, Қазоқистон, Россия, Ўзбекистон, Украина, Туркманистон, Туркия, Олмон, Эрон ва Амороти Муттаҳидаи Араб созишномаҳо баст. Созишномаҳои зикршуда ба рушди робитаҳои устувори шарикӣ равона карда шудаанд ва самтҳои асосии ҳамкорӣ, аз ҷумла хизматрасониҳои почтаи фаврӣ, инчунин ташкил ва коркарди интиқоли пулии байналмилалиро дар бар мегиранд. Ин ҳамкорӣ ба таҳкими ҳамгирии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фазои ҷаҳонии почта, беҳтар намудани сифати хизматрасонӣ ва баланд бардоштани мутобиқати амалиётӣ бо низомҳои почтаи хориҷӣ мусоидат менамояд.

90. Заминаи меъёрию ҳуқуқии соҳаи почта дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи алоқаи почта», инчунин санадҳои меъёрӣ ва танзимкунандаи дахлдор ташаққул меёбад. Дар баробари ин, қонунгузориҳои амалкунанда бо дарназардошти равандҳои табaddули рақамии баҳш, ҷорӣ намудани технологияҳои муосири логистикӣ ва иттилоотӣ, инчунин васеъ кардани доираи хизматрасониҳои почта ва молиявӣ зарур аст.

91. Ҳамин тариқ, сарфи назар аз маҳдудиятҳои мавҷудаи институтсионалӣ ва инфрасохторӣ, соҳаи почтаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои навсозӣ ва ҳамгирӣ ба фазои почтаи ҷаҳонӣ иқтидори назаррас дорад. Рушди устувори баҳш дар шароити навсозии марҳила ба марҳилаи заминаи техникӣ ва логистикӣ, ҷорӣ намудани қарорҳои рақамӣ дар равандҳои асосӣ, инчунин густариши ҳамкориҳои байналмилалӣ ва ҳамоҳангсозӣ бо стандартҳои байналмилалӣ имконпазир аст.

§7. Ҳолати молиявӣ иқтисодии соҳаи алоқа

92. Вазъи молиявӣи соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти асосии онро барои рушди устувори иқтисодиёт ва ҷомеа таъкид менамояд. Бахши алоқа вазифаи стратегӣ дорад, ки кори пайвастаи ниҳодҳои давлатӣ, тиҷорат, соҳаи иҷтимоӣ ва ҳаёти ҳаррӯзаи шаҳрвандонро таъмин мекунад. Рушди он сатҳи рақобатпазирии кишварро мустақиман муайян мекунад, ба ҳамгирӣ ба фазои рақамӣ ҷаҳонӣ ва ташаккули иқтисоди муосири рақамӣ мусоидат мекунад.

93. Соли 2025 даромади умумии соҳаи алоқа ба 5,1 млрд сомонӣ расида, динамикаи мусбати устуворро нигоҳ дошт. Афзоиши миёнаи солонаи даромад дар давраи солҳои 2016-2025 5,1 дарсадро ташкил дод. Дар баробари ин ҳиссаи соҳа дар сохтори ММД аз 4,1 дарсад дар соли 2017 то 2,8 дарсад дар соли 2025 коҳиш ёфт. Ин тамоюл бо суръати баланди рушди бахшҳои дигари иқтисодиёт ва афзоиши назарраси ҳаҷми умумии ММД шарҳ дода мешавад, ки ин боиси коҳишҳои нисбии саҳми алоқидаро ба маҳсулоти миллӣ, сарфи назар аз афзоиши нишондиҳандаҳои мутлақӣ он, гардид.

94. Ҳамин тариқ, нишондиҳандаҳои ҷорӣ устувор ва иқтидори соҳаро нишон медиҳанд, аммо коҳишҳои нақши нисбии он дар иқтисодиёт фаъолсозии сиёсати сармоягузорӣ, васеъ намудани доираи хизматрасониҳо ва баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои барои таъмини рушди дарозмуддат ва баланд бардоштани аҳамияти стратегӣи соҳа дар сохтори хоҷагии миллӣ талаб мекунад.

95. Афзоиши натиҷаҳои молиявӣи соҳаи алоқа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бештар бо фаъолияти фаъоли сармоягузорӣ дастгирӣ карда мешавад. Дар соли 2025 ҳаҷми умумии сармоягузорӣ 527,1 млн сомониро ташкил дода, бо вучуди давраҳои алоқидаро таназзули вобаста ба омилҳои иқтисодии хориҷӣ ва технологӣ, аз соли 2015 инҷониб динамикаи мусбат нишон дод.

96. Қисми асосии сармоягузорӣ ба самтҳои афзалиятноки навсозии инфрасохтор равона карда шуд: 45,1 дарсад маблағҳо барои рушд ва васеъ кардани шабакаҳои 4G, 1,8 дарсад барои ба кор андохтани шабакаҳои 5G дар доираи лоиҳаҳои озмоишӣ. Ҳаҷми боқимондаи сармоягузорӣ байни рушди хатҳои магистралӣ, шабакаҳои нақлиётӣ, платформаҳои рақамӣ ва навсозии объектҳои инфрасохтори почта тақсим карда шуд.

97. Сармоягузори калонтарин ду оператори пешсафи бозор мебошанд, ки ба ҳиссаи онҳо беш аз 55 дарсад тамоми сармоягузориҳо дар соли 2025 рост меояд. Дар баробари ин яке аз операторон тақрибан нисфи буҷети сармоягузориҳои худро барои рушди шабакаҳои 4G равона намудааст, дар ҳоле ки дуюмӣ диққати асосиро ба навсозии инфрасохтори нақлиётӣ ва омодагӣ ба ҷорӣ кардани технологияҳои 5G равона кардааст.

98. Афзоиши давомдори ҳаҷми сармоягузорӣ ва тамаркузи он ба навсозии технологӣ аз иқтидори баланди соҳа барои рушди минбаъдаи рақамӣ шаҳодат медиҳад. Аммо барои таъмини рушди мутавозин ва баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ дар саросари кишвар, диверсификатсияи ҷараёни сармоягузорӣ, тавсеи иштироки операторони миёна ва хурд, инчунин ҷалби фаъолони манбаъҳои маблағгузорию беруна ва давлатӣ зарур аст.

99. Афзоиши сармоягузорӣ бо хароҷоти зиёди фаъолияти ҷорӣ ҳамроҳӣ карда мешавад. Дар соли 2025 ҳиссаи хароҷоти амалиётӣ дар сохтори даромади соҳа ба 69 дарсад расид, ки ин ба нигоҳ дошта шудани сарбории зиёди натиҷаҳои молиявӣ ишора менамояд. Дар давраи солҳои 2015-2025 ин нишондиҳанда 3,3 маротиба афзудааст, ки ин тамоюли устувори афзоиши хароҷоти истифодабарӣ ва зарурати таҳияи чораҳои барои коҳиш додани он инъикос мекунад.

100. Дар заминаи ҳиссаи баланди хароҷоти амалиётӣ фаъолияти сармоягузорӣ дар шакли хароҷоти асосӣ хеле маҳдудтар ба назар мерасад. Дар соли 2025 хароҷоти асосӣ 14 дарсади

даромадро ташкил дод. Дар давраи солҳои 2015-2025 нишондиҳанда аз 11 дарсад то 14 дарсад афзоиш ёфт. Афзоиши солҳои охир бо навсозии шабакаҳо (тавсеаи 4G, омодагӣ ба ҷорӣ кардани 5G), сохтмон ва таҷдиди ХНН, рушди МКМ ва баланд бардоштани самаранокии энергетикӣ истиғоҳҳои базавӣ вобаста буд.

101. Ҳатто бо дарназардошти динамикаи мусбати сармоягузорӣ, фарқияти назаррас байни миқёси хароҷоти асосӣ ва амалиётӣ боқӣ мемонад: дар соли 2025 ҳиссаи хароҷоти амалиётӣ тақрибан 5 маротиба аз ҳиссаи хароҷоти асосӣ (69 дарсад ба муқобили 14 дарсад) зиёдтар буд. Чунин номутаносибӣ дар сохтори хароҷот нишон медиҳад, ки қисми зиёди захираҳои молиявӣ ба нигоҳ доштани фаъолияти ҷорӣ шабакаҳо равона карда мешаванд, на ба навсозӣ ва рушди онҳо. Ҳиссаи баланди хароҷоти истифодабарӣ имкониятҳои афзоиши сармоягузори асосиро боздошта, суръати табaddули технологияи соҳаро суст мегардонад.

102. Барои тағйир додани вазъ ҷорӣ намудани низоми мониторинг ва назорати таносуби хароҷоти амалиётӣ ва асосӣ, инчунин ҳавасманд гардонидани операторон барои афзоиши сармоягузорӣ ба инфрасохтор тавассути муносибгардонии хароҷоти истифодабарӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти амалиётӣ мувофиқи мақсад аст.

103. Дар солҳои 2015-2025 соҳаи алоқа бо ноустувории баланди дароманокӣ тавсиф карда шуд, ки ин ҳам бо тағйирёбии даромаднокӣ ва ҳам бо тағйирёбии сохтори хароҷот вобаста буд. Дар соли 2016 ин нишондиҳанда аз сабаби ҳиссаи зиёди хароҷоти амалиётӣ ва ҳаҷми маҳдуди сармоягузорӣ то 3 дарсад коҳиш ёфт. Дар соли 2018 даромаднокӣ ба 8 дарсад расид, ки ба он афзоиши фаъолияти сармоягузорӣ ва афзоиши даромад мусоидат кард.

104. Динамикаи даромаднокии соҳаи алоқа дар солҳои 2015-2025 нишон медиҳад, ки афзоиши фаъолнокии сармоягузорӣ ва афзоиши даромад ба даромаднокии бахш таъсири мустақими мусбат мерасонад. Дар баробари ин вобастагии баланди даромаднокӣ аз сохтори хароҷот аз зарурати назорати хароҷоти амалиётӣ ва тақсимоти мутавозини маблағҳо байни хароҷоти ҷорӣ ва сармоягузори асосӣ шаҳодат медиҳад.

105. Таҳлили молиявӣ иқтисодии соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2025 нишон медиҳад, ки бахш динамикаи устувори мусбати даромад ва сармоягузори ро нигоҳ дошта, ҳамзамон унсури калидии иқтисоди миллӣ ва табaddули рақамӣ боқӣ мемонад. Қувваҳои асосии баҳаракорандаи рушд васеъкунии шабакаҳои 4G, омодагӣ ба ҷорӣ намудани 5G, рушди хатҳои магистрالي нахия нурӣ, марказҳои коркарди маълумот ва платформаҳои рақамӣ мебошанд.

106. Ҳамзамон таъмини рушди минбаъдаи бахш бидуни ташаккули заминаи мустаҳками молиявӣ ва механизмҳои дарозмуддати сармоягузорӣ ғайриимкон аст. Рушди соҳаи алоқа маблағгузори устуворро талаб мекунад, ки байни сармоягузориҳои давлатӣ, сармоягузориҳои хусусӣ, дастгирии байналмилалӣ ва воситаҳои шарикӣ давлат бо бахши хусусӣ (ШДХ) мувозинат карда шавад. Бо дарназардошти иқтидори сармояи бахши телекоммуникатсионӣ ва аҳамияти стратегии он, амалисозии Стратегия мазкур то соли 2040 муносибати муназзамро ба банақшагири ва идоракунӣ захираҳои молиявӣ талаб мекунад.

§8. Ҳолати иқтидори кадрӣ

107. Рушди иқтидори кадрӣ шартӣ асосии амалисозии бомуваффақияти вазифаҳои стратегии рақамисозӣ ва навсозии соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Дар шароити пешрафти босуръати технологӣ ва гузариш ба иқтисоди рақамӣ талабот ба мутахассисони баландихтисос дар

соҳаҳое, ба монанди технологияҳои телекоммуникатсионӣ, амнияти иттилоотӣ, идоракунии шабакаҳо, хизматрасонии инфрасохтори ТИК, лоиҳакашӣ ва ҷорӣ намудани низомҳои зеҳнӣ меафзояд.

108. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 дар соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон 5976 нафар машғул мебошанд, ки аз онҳо 71 дарсад мардон ва 29 дарсадро занон ташкил медиҳанд. Қисми асосии ҳаёти кадрҳоро мутахассисони соҳаи алоқа (4269 нафар) ташкил медиҳанд. Ин нишондиҳандаи тамаркузи баланди мутахассисони самти техникӣ мебошад, ки дар рушди инфрасохтори рақамии кишвар нақши калидӣ мебозад. Дар баробари ин сохтори шуғл самти технологияи соҳа ва вобастагии онро аз кадрҳои баландихтисоси муҳандисӣ инъикос мекунад.

109. Таҳлили динамикаи иқтисодии кадрӣ соҳаи алоқа дар солҳои 2015-2025 коҳиши устувори шумораи кормандонро нишон медиҳад: аз 7500 нафар дар соли 2015 то 6300 нафар дар солҳои 2018-2022, ки асосан бо муносибгардонӣ ва худкоркунонии равандҳо алоқаманд аст. Дар баробари ин сатҳи миёнаи музди меҳнат аз 2516 сомонӣ то 5971 сомонӣ дар 10 соли охир (афзоиш беш аз 2,3 маротиба) афзоиши устуворро нишон дод. Ин тамоюлҳо нишон медиҳанд, ки соҳа ба баланд бардоштани малака ва ҳавасмандии кормандон тавассути баланд бардоштани сатҳи музди меҳнат таъкид мекунад. Аммо мушкилоти марбут ба нигоҳ доштани кадрҳо ва таъмини шумораи кофӣ мутахассисон барои татбиқи лоиҳаҳои табодули рақамӣ боқӣ мондаанд.

110. Мушкилоти асосӣ норасоии мутахассисони махсус, самти заифи амалии омодаسازی, ҳамкориҳои маҳдуди муассисаҳои таълимӣ бо тижорат, инчунин ба хориҷа рафтани кадрҳои баландихтисос боқӣ мемонанд, ки дар маҷмӯъ ба суҳт шудани иқтисодии кадрҳои соҳа оварда мерасонад ва қобилияти онро барои рушди устувори рақамӣ бозмедорад.

111. Дар кишвар 14 муассисаи таҳсилоти олӣ мутахассисонро оид ба самтҳои алоқа ва технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ тайёр менамоянд. Дар соли таҳсили 2024-2025 шумораи умумии донишҷӯён дар ин самтҳо 2394 нафарро ташкил дод, ки 610 нафари онҳо дар асоси буҷет ва 1783 нафар тибқи шартнома таҳсил мекунанд. Таҳлили омор дар шаш соли охир (2019-2025) аз тайёр кардани 3449 мутахассис дар самти «Алоқа ва ТИК» шаҳодат медиҳад, зимнан хатми соли 2025 500 нафарро ташкил дод.

112. Вазъияти тайёр кардани мутахассисони ҷавон боиси нигаронии махсус мебошад. Қисми зиёди донишҷӯёне, ки дар ташкилотҳои соҳа таҷрибаомӯзӣ мекунанд, дорои таҳсилоте мебошанд, ки бевосита бо телекоммуникатсия ва технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ алоқаманд нестанд, ки мутобиқшавии онҳоро ба муҳити касбӣ душвор мегардонад ва самаранокии омӯзиши амалиро коҳиш медиҳад. Мушкилоти иловагӣ сатҳи пасти муҳимияти барномаҳои таълимӣ дар як қатор муассисаҳои таҳсилоти олӣ мебошад, ки онҳо тамоюлҳои муосири технологиро суҳт ба назар мегиранд, ҳамкориҳои зич бо ширкатҳои соҳавиро пешбинӣ намекунанд ва барои мубодилаи донишҳои амалӣ шароит фароҳам намеоранд. Дар натиҷа хатмкунандагон салоҳиятҳои амалиро, ки барои самаранок кор кардан бо хизматрасониҳои рақамӣ, таъминоти барномавии махсус ва таҷҳизоти муосири телекоммуникатсионӣ заруранд, надоранд.

113. Барои рафъи ин мушкилот бояд низоми устувори тайёркунии ва рушди кадрҳо ташкил карда шавад. Тадбирҳои калидӣ ҷорӣ намудани моделҳои таълимие, ки омодагии назариявиро бо амалия дар ширкатҳои соҳавӣ якҷоя мекунанд, инчунин васеъ кардани низоми таҷрибаомӯзии соҳавӣ хоҳанд буд. Илова бар ин, рушди иқтисодии кадрӣ тавассути пешниҳоди грантҳо, татбиқи барномаҳои рушди касб, рушди ҷомеаҳои касбӣ ва маъмулгардонии касбҳои соҳаи алоқа дар байни ҷавонон таъмин карда мешавад. Ин ташаббусҳо омодагии мутахассисони соҳибихтисосро, ки ба мушкилоти иқтисодии рақамӣ ҷавобгӯ мебошанд, суръат мебахшанд ва вобастагии соҳаро аз

захираҳои беруна коҳиш медиҳанд.

§9. Ҳолати инфрасохтори алоқа

114. Инфрасохтори алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон асоси табаддули рақамии иқтисод ва ҷомеа мебошад. Он маҷмуи унсурҳои техникӣ, ташкилӣ ва технологиро дар бар мегирад, ки пешниҳоди хизматрасониҳои алоқа, дастрасӣ ба интернет, почта ва хизматрасониҳои дигари иттилоотию коммуникатсиониро таъмин мекунанд. Дар шароити гузариши глобалӣ ба иқтисоди рақамӣ рушд ва навсозии инфрасохтор шартӣ калидии таъмини рақобатпазирии иқтисоди миллӣ, баланд бардоштани сифати зиндагии шаҳрвандон ва ҳамгироии кишвар ба фазои иттилоотии байналмилалӣ мебошад.

115. Ҳиссаи баланди хароҷоти амалиёти инфрасохтор дар даромад, ки бо афзоиши солоне тақвият меёбад, ба зарурати муносибгардони маҷмуии хароҷот, аз ҷумла ҷорӣ намудани технологияҳои каммасраф, рушди моделҳои истифодаи муштаракӣ инфрасохтор, худкоркунонии равандҳои истифода ва бознигариҳои шартҳои шартномаҳо бо вендорҳо ва иҷорадиҳандагон шаҳодат медиҳад. Амалсозии ин чораҳо имкон медиҳад, ки сарбории молиявӣ коҳиш ёбад, даромаднокӣ баланд бардошта шавад ва рушди устувори соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар дурнамои дарозмуддат таъмин карда шавад.

116. Суръати миёнаи афзоиши ҳарсолаи хароҷоти асосӣ дар соҳаи алоқа барои инфрасохтор 13 дарсадро ташкил медиҳад, зимнан ҳиссаи он дар сохтори умумии сармоягузориҳо 75 дарсадро ташкил медиҳад, ки сармояталабии баланди бахш ва вобастагӣ аз сармоягузориҳои дарозмуддат ба рушди инфрасохторро инъикос мекунад. Ҳиссаи калонтарини хароҷоти асосӣ ба хариди таҷҳизоти истгоҳҳои базавӣ (20 дарсад) рост меояд, ҷойи дуюмро самти марбут ба амният ва ҳифз (низомҳои киберамният 19 дарсад) ва ҷойи сеюмро хариди таъминоти барномавӣ, иҷозатномаҳо ва тасмиҳҳои дигари рақамӣ бо ҳиссаи 15 дарсад ишғол мекунад.

117. Чунин сохтори тақсимои сармоягузориҳо афзалияти операторонро дар навсозӣ ва тавсеаи шабакаҳо, тақвияти кибермуҳофизат ва рақамгардони равандҳоро нишон медиҳад, аммо ҳамзамон ба зарурати муносибати мутавозинтар ба тақсимои хароҷоти асосӣ, аз ҷумла рушди инфрасохтори магистралӣ, МКМ ва технологияҳои насли нав, ки устуворӣ ва рақобатпазирии соҳаи телекоммуникатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар дурнамои дарозмуддат таъмин мекунад, ишора менамояд.

118. Дар соли 2025 ҳиссаи хароҷоти асосӣ дар даромади умумии соҳаи алоқа 11 дарсадро ташкил дод. Ин нишондиҳанда дар муқоиса бо нишондиҳандаҳои миёнаи минтақавӣ дар кишварҳои ИДМ ва як қатор бозорҳои рушдкунанда, ки дар онҳо ҳиссаи хароҷоти асосӣ дар даромад аз 20 дарсад зиёд аст, нисбатан камтар мебошад. Ин аз имкониятҳои маҳдуд барои навсозии босуръати шабакаҳо ҳангоми нигоҳ доштани сатҳи кунунии сармоягузориҳо шаҳодат медиҳад.

119. Нишондиҳандаи муҳими самаранокӣ ва миқёси рушди соҳа ҳолати кунунии инфрасохтори шабакавӣ, аз ҷумла шумора ва сохтори технологияи истгоҳҳои базавӣ мебошад. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 шумораи умумии онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17019 адад зиёд аст. Дар буриши технологӣ ҳиссаи калонтаринро шабакаҳои 2G (35,27 дарсад) ишғол мекунад, пас аз он шабакаҳои 4G бо нишондиҳандаи 36,85 дарсад ва 3G 27,38 дарсад меоянд. Ба истгоҳҳои базавии 5G ҳамагӣ 0,5 дарсад аз шумораи умумӣ рост меояд.

120. Тақсимои истгоҳҳои базавӣ байни операторон аз нобаробарии назаррас шаҳодат

медихад: ҳиссаҳои ширкатҳои алоҳида аз 15 дарсад то 34 дарсад фарқ мекунад, ки нобаробарии рушди инфрасохтор ва сатҳҳои гуногуни фаъолнокии сармоягузорино инъикос мекунад.

121. Ҳиссаи истифодаи базавии мувофиқи модели истифодаи муштараки инфрасохтор истифодашаванда ҳамагӣ 1,42 дарсадро ташкил медиҳад, ки имкониятҳои барои муносибгардонии хароҷоти асосӣ ва амалиётӣ хеле маҳдуд мекунад ва самаранокии умумии соҳаро коҳиш медиҳад. Сатҳи пасти истифодаи муштарак махсусан ба васеъкунии фарогирӣ дар ноҳияҳои камаҳолӣ ва дастраснашаванда, ки дар онҳо сохтмони мустақили объектҳои сармоягузориҳои номутаносиб баландро талаб мекунад ва хароҷот на ҳамеша дар муҳлатҳои мақбул талофӣ мешавад, таъсири манфӣ мерасонад. Фарогирии шабакаҳои 4G дар роҳҳои автомобилгарди байналмилалӣ 61 дарсад арзёбӣ мешавад. Дар дурнамо васеъкунии минбаъдаи минтақаи фарогирӣ ва баланд бардоштани сифати алоқа қад-қади роҳҳои асосии нақлиётӣ кишвар ба нақша гирифта шудааст.

122. Набудани механизми роуминги миллӣ ба таъмини муттасилии алоқа ва сифати ягонаи хизматрасониҳо дар тамоми ҳудуди кишвар монета мешавад, ки қисми назарраси муштариёро ба истифодаи SIM-кортҳои якчанд оператор барои кам кардани минтақаҳои набудани фарогирӣ водор мекунад. Чунин вазъият яқчо бо нобаробарии тақсимои инфрасохтор имкониятҳои барои расидан ба сифати яхелаи алоқа маҳдуд мекунад, навсозии технологиро бозмедорад ва хароҷотро барои нигоҳдории шабакаҳо зиёд мекунад.

123. Барои ислоҳи он барномаи маҷмуии муносибгардонӣ ва васеъкунии фарогирӣ бо дарназардошти хусусиятҳои ҳудудии кишвар зарур аст, ки рушди стандартҳои муносири алоқа, густариши моделҳои истифодаи муштараки инфрасохтор ва ҷорӣ намудани роуминги миллиро пешбинӣ мекунад. Амалсозии ин чораҳо дастрасии баробари аҳолиро ба хизматрасониҳои сифатнок таъмин намуда, устувории низоми телекоммуникатсиониро дар дурнамои дарозмуддат баланд мебардорад.

124. ДФС дар Ҷумҳурии Тоҷикистон рушди маҳдуд дорад ва асосан дар шаҳрҳои калон ва марказҳои ноҳияҳои алоҳида намоёндагӣ мешавад, ки байни ноҳияҳои шаҳрӣ ва деҳот фарқияти назаррас дар дастрасии хизматрасониҳо эҷод мекунад. Омилҳои асосии боздоранда дарозии нокифояи шабакаҳои маҳаллӣ, арзиши баланди пайваस्तшавӣ барои истифодабарандагони ниҳой ва ҳаҷмҳои маҳдуди навсозии таҷҳизоти мавҷуда боқӣ мемонанд. Ин мушкилот махсусан дар маҳалҳои аҳолинишини дурдаст ва душворрас, ки дар онҳо зичии пасти аҳолӣ ва шароити мураккаби табию ҷуғрофӣ ғоиданокии тичоратии лоиҳаҳо барои операторон камчаззоб мегардонанд, шадидтар мегардонанд.

125. Вазъияти дастрасии собит мустақиман бо ҳолати инфрасохтори магистралӣ алоқаманд аст, ки имкониятҳои техникӣ ва иқтисодии васеъкунии шабакаҳо дар минтақаҳо муайян мекунад. Аз дарозии умумии хатҳои магистралӣ нахию нурии алоқа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 91 дарсад ба ҷаҳор оператор ва провайдери калонтарин рост меояд. Чунин тамаркузи захираҳо дар шумораи маҳдуди иштирокчиён нобаробарии иқтидори рушдро инъикос намуда, дастрасии рақобатиро ба инфрасохтори магистралӣ маҳдуд мекунад.

126. Барои таъмини шароити баробар ва васеъкунии фарогирӣ, хусусан дар минтақаҳои дурдаст ва душворрас рушди фаъоли модели истифодаи муштараки захираҳо зарур аст. Ин ба провайдерҳои интернетӣ ва операторони минтақавӣ имкон медиҳад, ки минтақаҳои навро бидуни хароҷоти назарраси асосӣ ва амалӣ пайваस्त кунанд, самаранокии соҳаро баланд бардошта, ҳамгирии рақамии кишварро тезонанд.

127. Ба ҳолати соли 2025 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 7 МКМ фаъолият мекунад, ки аз онҳо 4 марказ дар Душанбе, яктоӣ дар вилоятҳои Суғд, Хатлон ва ВМКБ ҷойгиранд. Дар ШНТҶ МКМ вучуд надорад, ки нобаробарии ҳудудиро ташаққул медиҳад ва дастрасӣ ба иқтидорҳои ҳисоббарории маҳаллиро дар як қатор минтақаҳо маҳдуд мекунад.

128. Сатҳи миёнаи истифодаи МКМ дар кишвар 77 дарсадро ташкил медиҳад, ки аз сатҳи баланди истифодаи инфрасохтор ва захираҳои маҳдуд барои афзоиши иқтидор бидуни сармоягузориҳои иловагӣ шаҳодат медиҳад. Сатҳи калонтарини истифода дар ВМКБ (90 дарсад) сабт шудааст, ки хавфи сарбории аз ҳад зиёди захираҳои мавҷударо инъикос мекунад. Дар вилоятҳои Суғд ва Хатлон сатҳи истифода мутаносибан 75 дарсад ва 70 дарсад ва дар Душанбе 73 дарсадро ташкил медиҳад.

129. Тамаркузи зиёда аз нисфи ҳамаи МКМ дар пойтахт мутамарказ будани инфрасохтор ва осебпазирии эҳтимолиро дар ҳолати садамаҳо ё ҳодисаҳои фавқулода инъикос мекунад. Чунин вазъ тавсеаи тақсимои ҷуғрофии иқтидорҳои ҳисоббарорӣ, навсозии объектҳои мавҷуда, инчунин рушди марказҳои тақсимшуда ва канорӣ барои коҳиш додани таъхирҳо, баланд бардоштани устувории хизматрасониҳои рақамӣ ва дастрасии баробар ба хизматрасониҳои муосири ТИК дар саросари кишвар талаб мекунад.

130. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 21 кэш-сервер фаъолият мекунад, ки ҳамаи онҳо дар Душанбе ҷойгир мебошанд. Чунин тақсимои аз дараҷаи баланди мутамарказ будани инфрасохтори интиқоли мундариҷа (CDN) ва имкониятҳои маҳдуд барои муносибгардонии трафик ва коҳиш додани таъхирҳои интиқоли маълумот дар минтақаҳо шаҳодат медиҳад. Набудани кэш-серверҳои минтақавӣ боиси афзоиши сарбории шабакаҳои магистралӣ, афзоиши вақти хизматрасониҳо ва коҳиш ёфтани сифати хизматрасониҳои интернет дар минтақаҳои дурдаст ва душворрас оварда мерасонад.

131. Ба ҳолати 1 январи соли 2026 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 1467 серверҳои виртуалӣ (абрӣ) фаъолият мекунанд, ки аз онҳо 1443 сервер дар Душанбе ҷойгир мебошанд. Дар вилояти Суғд 24 сервер вучуд дорад, ҳол он ки дар ШНТҶ, вилояти Хатлон ва ВМКБ серверҳои виртуалӣ вучуд надоранд.

132. Сатҳи миёнаи истифодаи серверҳои виртуалӣ дар кишвар 47 дарсадро ташкил медиҳад, ки аз мавҷудияти захираи назарраси иқтидорҳои ҳисоббарорӣ шаҳодат медиҳад. Ҳамзамон, дар Душанбе сатҳи истифода 50 дарсад ва дар вилояти Суғд 45 дарсадро ташкил медиҳад.

133. Тамаркузи баланди серверҳои виртуалӣ дар пойтахт ва набудани онҳо дар як қатор минтақаҳо нобаробарии ҳудудиро дар тақсимои захираҳои абрӣ эҷод мекунад. Чунин вазъият имкониятҳои операторони минтақавӣ ва провайдерҳоро барои пешниҳоди хизматрасониҳои абрӣ бо таъхири паст маҳдуд мекунад, инчунин вобастагии истифодабарандагонро аз МКМ дурдаст зиёд мекунад.

134. Навсозии маҷмуии инфрасохтор, қорӣ намудани роуминги миллӣ, рушди стандартҳои муосири алоқа ва ғайримутамарказ сохтани иқтидорҳои ҳисоббарорӣ бояд самтҳои асосии сиёсати соҳавӣ гарданд. Ин тадбирҳо дастрасии баробар ба хизматрасониҳоро таъмин намуда, соҳибхитиёрии рақамиро тақвият мебахшанд ва барои рушди устувори иқтисодии рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон замина фароҳам меоранд.

§10. Амнияи иттилоотӣ

135. Амнияи иттилоотӣ ҷузъи ҷудонопазири фаъолияти устувор ва рушди соҳаи алоқаи

Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Бо дар назар доштани болоравии рақамигардонии иқтисод, рушди хизматрасониҳои электронӣ, афзоиши ҳаҷми маълумоти интиқолшаванда ва пайдоиши хатарҳои нави киберӣ, таъмини эътимод ба инфрасохтори рақамӣ яке аз вазифаҳои калидии сиёсати давлатӣ дар соҳаи телекоммуникатсионӣ мегардад.

136. Дар давраи солҳои 2015-2025 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон афзоиши босуръати ҳодисаҳои киберӣ мушоҳида мешавад. Тибқи маълумоти омории ширкатҳои мобилии ватанӣ шумораи онҳо зиёда аз 637 дарсад афзуда, дар соли 2025 ба 199 ҳолат расид. Боз ҳам афзоиши тезтар дар соҳаи қаллобии телефонӣ сабт шудааст: шумораи ҳолатҳои ба қайд гирифташуда зиёда аз 57 маротиба афзудааст (аз 32,5 ҳазор то 1,86 млн). Ин тамоюлҳо аз тақвияти ҷиддии таҳдидҳо барои истифодабарандагон ва операторон, аз ҷумла хавфи истифодаи маълумоти шахсӣ аз тарафи бегонагон, вайронӣ дар қисми инфрасохтори муҳим ва талафоти мустақими молиявӣ шаҳодат медиҳанд.

137. Натиҷаҳои пурсиши соҳавӣ дар байни операторони калидӣ ва ташкилотҳои бахши алоқа хавфҳои ошкоршударо тасдиқ мекунанд. Низоми ягонаи ҳифзи шабакаҳои алоқа аз хатарҳои беруна (аз ҷумла ҳамлаҳои DDoS) ҳамагӣ дар қисми ширкатҳо ҷорӣ карда шудааст, ҳол он ки дар ширкатҳои дигар он вучуд надорад ё қисман амалӣ шудааст. Аксарияти операторон аз сертификатсияи давлатӣ аз рӯи криптоҳифз ва ҳифзи шабакаҳои алоқа нагузаштаанд ва стандартҳои миллӣ оид ба амнияти иттилоотӣ ё ҷорӣ карда нашудаанд ва ё интихобӣ риоя мешаванд. Марказҳои воқуниш ба ҳамлаҳои киберӣ ҳамагӣ дар шумораи маҳдуди иштирокчиёни бозор фаъолият мекунанд, ки суръати воқуниш ба ҳодисаҳоро коҳиш медиҳад. Гузаронидани IT аудитҳо оид ба масъалаҳои киберамният хусусияти ғайримунтазам дорад: дар баъзе операторон санҷишҳо мунтазам гузаронида мешаванд, дар операторони дигар танҳо ба нақша гирифта шудаанд ва дар қисме пурра вучуд надорад, ки хавфи ошкор накардани осебпазириро баланд мебардорад.

138. Мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рейтингҳои байналмилалӣ иловатан зарурати андешидани чораҳоро барои ислоҳи вазъ тасдиқ мекунанд. Тибқи маълумоти шохиси байналмилалии NCSI ба ҳолати 1 январи соли 2026 кишвар ҷойи 123-умро аз 136 кишвар ишғол мекунанд, ки онро ба шумори давлатҳо бо омодагии камтарин ба пешгирӣ ва муқовимат бо хатарҳои киберӣ дар минтақа дохил мекунанд.

139. Таъмини амнияти иттилоотии соҳаи алоқа шартӣ муҳимми табаддули муваффақи рақамӣ ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ аст. Амалисозии афзалиятҳои зикршуда устувории инфрасохтори калидии рақамиро таъмин намуда, эътимоди аҳоли ва тиҷоратро ба хизматрасониҳои электронӣ баланд мебардорад, инчунин барои рушди бехатари иқтисоди рақамии кишвар заминаи устувор муҳайё менамояд.

§11. Танзими меъёрию ҳуқуқи соҳа

140. Танзими меъёрию ҳуқуқи соҳаи алоқа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қонунгузорию соҳавӣ асос ёфта, аз Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи алоқаи барқӣ», инчунин маҷмуи дигари қонунҳо ва санадҳои зерқонунии муайянкунандаи тартиби фаъолияти субъектҳои алоқа иборат мебошад. Низоми амалкунанда ба таъмини рушди устувори соҳа, ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои истифодабарандагон, инчунин фароҳам овардани шароит барои ҷалби сармоягузориҳо ба рушди инфрасохтор ва ҷорӣ намудани технологияҳои муосир равона шудааст.

141. Ҳамзамон, заминаи меъёрию ҳуқуқӣ таҷдиди назари ҷиддиро талаб мекунанд, зеро он бо

мавҷудияти меъёрҳои ҳамгиро, кӯҳна ва такрорӣ тавсиф мешавад. Як қатор санадҳои қонунгузорӣ ва зерқонунӣ ба сатҳи муосири рушди технологӣ, суръати табaddули рақамӣ ва ниёзҳои асосии ҷомеа пурра мувофиқат намекунад. Ин ҳолат номуайянии ҳуқуқиро ба вучуд меорад ва танзими самараноки бахшро душвор мекунад.

142. Ба қатори самтҳои афзалиятнок, ки бозбинӣ ва ҳамоҳангсозии меъёрҳои ҳуқуқиро талаб мекунад, инҳо дохил мешаванд:

- ҷорӣ намудан ва рушди шабакаҳои алоқаи 5G ва стандартҳои насли оянда (5G Advanced, 6G);

- таҳияи дастурҳо ва стандартҳои техникӣ оид ба татбиқ ва истифодаи дастгоҳҳои IoT;

- танзими ҳуқуқӣ ва стандартикунонии истифодаи технологияҳои абрӣ ва хизматрасониҳо;

- сертификатсия ва стандартикунонии таҷҳизоти телекоммуникатсионӣ ва шабакавӣ;

- танзими ҳуқуқӣ ва стандартикунонии фаъолияти операторони виртуалии алоқа;

- танзими ҳуқуқии масъалаҳои киберамният ва ҳифзи маълумоти шахсӣ;

- такмили тартиби иҷозатдиҳӣ ва талаботи танзимгарӣ ба операторони алоқа ва провайдерҳои интернет;

- танзими масъалаҳои сохтмон ва ҷойгир кардани объектҳои инфрасохтори алоқа (истгоҳҳои базавӣ, иншооти антенна ва манораҳо, ХНН, МКМ);

- ба танзим даровардани тартиб ва шартҳои гузаронидани корҳои сохтмонию васлкунӣ оид ба насби таҷҳизоти телекоммуникатсионӣ дар хонаҳои бисёрхучравӣ ва инфиродӣ;

- ҳамоҳангсозии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бо стандартҳо ва талаботи байналмилалӣ (ИБАБ, ИУП, ISO ва ғ.);

- танзими истифодаи спектри радиобасомадҳо ва захираҳои рақамгузорӣ;

- бунёди заминаи меъёрӣ барои ҳамкориҳои байни операторон ва истифодаи муштраки инфрасохтори телекоммуникатсионӣ;

- таҳияи меъёрҳои ҳуқуқӣ барои танзими истифодаи технологияҳои зеҳни сунъӣ (AI) дар телекоммуникатсия ва хизматрасониҳои рақамӣ;

- муқаррар кардани талабот ва стандартҳо оид ба истифода ва ҳифзи маълумоти калон (Big Data);

- танзими ҳуқуқии фаъолияти платформаҳои рақамӣ ва экосистемаҳо, аз ҷумла масъалаҳои масъулият, шаффофияти алгоритмҳо ва ҳифзи ҳуқуқҳои истифодабарандагон;

- бозбинӣ ва муносибгардонии шаклҳои ҳисоботҳо, ки ба Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мешаванд, бо дарназардошти тағйирот дар сохтор ва нишондиҳандаҳои соҳаи алоқа.

143. Такмил ва мураттабсозии заминаи меъёрии ҳуқуқии амалкунонда самтҳои калидии табaddули ҳуқуқии соҳаи алоқа мебошанд. Дар баробари ин гузаронидани корҳои мақсаднок оид ба таҳияи муқаррароти нави ҳуқуқӣ дар бахшҳои зарур аст, ки дар онҳо танзими ҳуқуқӣ вучуд надорад ё хусусияти пароканда дорад. Мутобиқ намудани заминаи ҳуқуқӣ бо стандартҳои муосири технологӣ, сода кардани расмиёти иҷозатномадиҳӣ ва ҷорӣ намудани принципҳои бетарафии технологии танзим аҳаммияти хоса дорад. Иҷрои маҷмуии ин вазифаҳо имкон медиҳад, ки ҷорӣ

намудани тасмимҳои инноватсионӣ тезонида шавад, рақобатпазирии бахш баланд бардошта, рушди инфрасохтори устувори рақамӣ таъмин карда шавад.

144. Дар дурнамои миёнамуҳлат иқдоми мувофиқи мақсад таҳия ва қабули санади қонунгузори маҷмуии соҳавӣ хоҳад буд, ки ҳамаи ҷанбаҳои калидии соҳаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсиониро танзим мекунад. Ин имкон медиҳад, ки номуайянии ҳуқуқӣ дар сегментҳои аз ҷиҳати технологӣ мураккаб бартараф карда шавад ва муҳити ҳуқуқии шаффоф барои рушди устувор ва рушди бахш ташаккул дода шавад. Чунин ҳуҷҷат, ки шартан ҳамчун Кодекси рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон номида мешавад, бояд заминаи ҳуқуқии муҳимро таҳия намояд, камбудии ҳуқуқии мавҷударо бартараф кунад, муносибати ягонро ба танзими соҳа, навсозии технологияи он, рушди рақобат, баланд бардоштани ҷолибияти сармоягузори мустақкам намояд, инчунин ҳифзи ҳуқуқҳои истеъмолкунандагонро дар муҳити онлайн таҳким намояд.

145. Ҳамин тариқ, эҷоди муҳити меъёрии ҳуқуқии таҷдидшуда ва муосир омили муҳимме хоҳад буд, ки ба рушди устувори соҳаи алоқа, ҳамгирии он ба фазои рақамии байналмилалӣ ва баланд бардоштани сифати зиндагии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат мекунад. Ин имкон медиҳад, ки бахши рақобатпазир ва инноватсионӣ ташаккул ёбад, ки қодир аст ба тағйироти технологӣ зуд мутобиқ шавад, сатҳи баланди хизматрасониҳои рақамиро барои шаҳрвандон ва тижорат таъмин намояд, инчунин мавқеаҳои кишварро дар иқтисоди рақамии ҷаҳонӣ таҳким бахшад.

§12. Ҳамкори байналмилалӣ

146. Ҳамкори байналмилалӣ дар соҳаи алоқа ва ТИК омили калидии рушди устувори соҳаи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Дар шароити рақамигардонии ҷаҳонӣ, амиқ шудани ҳамгирии бозорҳо ва босуръат қорӣ намудани инноватсияҳо ҳамкорӣ бо шарикони байналмилалӣ имкон медиҳанд, ки навсозии инфрасохтор тезонда шавад, дастрасӣ ба технологияҳои пешрафта таъмин карда шавад, сифати хизматрасониҳо баланд бардошта шавад ва рақобатпазирии соҳаи миллии алоқа таҳким ёбад.

147. ҲА вазифаҳои танзимгари давлатии соҳаро иҷро карда, кишварро дар арсаи байналмилалӣ фаъолона намояндагӣ мекунад ва иштирокчи комилҳуқуқи созмонҳои соҳавии пешбар мебошад: Ташкилоти байнихукумати алоқаи кайҳонӣ «Интерспутник» (аз соли 1991), ИБАБ, ИМА ва ИУП (аз соли 1994).

148. Ғайр аз ин, ҲА барои ташаккули рейтингҳои объективии соҳавии кишвар ва таъмини мубодилаи маълумоти омории бозимод бо GSMA, инчунин барои навсозӣ ва нигоҳ доштани рейтингҳои мубрами суръати дастрасии интернет дар ҷумҳурӣ бо ширкати Ookla ҳамкорӣ мекунад. Бо сохторҳои дигари байналмилалӣ барои таъмини намояндагии дурусти мавқеаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шохисҳои ҷаҳонии бахши ТИК ҳамкорӣ ба роҳ монда шудааст.

149. Намояндагони ҲА мунтазам дар мулоқотҳо, форумҳо, семинарҳо ва саммитҳои байналмилалӣ ҳам дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳам берун аз он иштирок намуда, муносибатҳои шарикӣ бо ҳамтоёни хориҷӣ ва созмонҳои соҳавӣ барқарор мекунанд. Аз ҷумлаи мисолҳои назаррас, мулоқотҳои дар соли 2025 бо намояндагони ширкатҳои OneWeb ва Starlink гузаронидашуда мебошанд, ки дар онҳо лоиҳаҳои таъмини дастрасии устувори интернет ба ноҳияҳои кӯҳистони кишвар баррасӣ шуданд.

150. Бо мақсади тақмили ихтисоси кадрҳои ҲА маҷмуии ташаббусҳои байналмилалии таълимиро амалӣ мегардонад. Курсҳои муштаракӣ онлайн бо шарикони қазоқӣ ташкил карда

шуданд, омӯзиши кормандон дар семинарҳои ИБАБ ва Ташкилоти байниҳукумати алоқаи кайҳонии «Интерспутник» гузаронида мешавад. Ғайр аз ин, барномаҳои таҷрибаомӯзӣ дар Ҷумҳурии Мардумии Чин барқарор карда шуданд ва ҳамкориҳои устувор бо Федератсияи Россия дар соҳаи таълимӣ нигоҳ дошта мешавад. Ин чораҳо ба мутахассисони ватанӣ дастрасӣ ба донишҳои пешрафта, технологияҳо ва амалияҳои беҳтарини байналмилалӣро таъмин мекунанд.

151. Ҳамкориҳои байналмилалӣ на танҳо дар сатҳи мақомоти давлатӣ, балки инчунин бо иштироки фаъоли ширкатҳои соҳа низ рушд мекунад. Операторони алоқаи мобилӣ ва провайдерҳои интернетӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тадриҷан ба ҷомеаи касбии ҷаҳонӣ ҳамроҳ мешаванд: мутахассисони онҳо ихтисосро тавассути иштирок дар семинарҳо, тренингҳо ва амалияҳои хориҷӣ такмил медиҳанд ва худ ширкатҳо ба иттиҳодияҳои байналмилалӣ соҳавии пешбар дохил мешаванд, ки ба мубодилаи таҷриба, ҷорӣ намудани технологияҳои пешрафта ва баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои пешниҳодшаванда мусоидат мекунад.

152. Дар байни вазифаҳои калидии стратегии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи алоқа иштироки фаъоли Ҷумҳурии Тоҷикистон дар созмонҳо, иттиҳодияҳо ва ташаббусҳои соҳавии байналмилалӣ, аз ҷумла сохторҳои СММ ва иттиҳодияҳои пешбари соҳавии ҷаҳонӣ, таъмин мегардад. Ба даст овардани узвият ё мақоми нозир дар ҷунин сохторҳо дастрасиро ба тасмимҳои технологияи пешрафта таъмин намуда, имкониятҳои мубодилаи донишро васеъ мегардонад ва ҳамгироии кишварро ба фазои рақамии ҷаҳонӣ таҳким мебахшад. Самти муҳимтарини фаъолият вусъати ҳамкориҳои байналмилалӣ ва ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ барои навсозӣ ва таҷдиди инфрасохтори телекоммуникатсионӣ, сохтмони МКМ ва кашидани ХНН-и нав мебошад, ки устуворӣ ва пайвастагии шабакаро дар сатҳи миллӣ ва минтақавӣ беҳтар хоҳад кард. Ҳамзамон, диққати хоса бояд ба ҳамкорӣ бо шарикони технологӣ дода шавад, ки на танҳо таҷҳизот ва тасмимҳоро таъмин мекунанд, балки дар омодагии кадрҳо, интиқоли таҷриба ва ҷорӣ намудани равишҳои технологияи муосир иштирок мекунанд.

§13. Тамоюлҳои ҷаҳонии рушди соҳаи алоқа

153. Ба тамоюлҳои асосии ҷаҳонии рушди алоқаи собит инҳоро дохил кардан мумкин аст:

1) дар миқёси ҷаҳонӣ алоқаи собит ба технологияҳои нахию нури гузариш мекунад. Тибқи маълумоти ИБАБ шабакаҳои нурии фарохмавҷ, аз ҷумла технологияҳои FTTH/B аллакай ба беш аз 1 млрд истифодабаранда дар саросари ҷаҳон хизмат мерасонанд, ки қисми асосии ҷунин пайваستшавӣ дар асоси шабакаҳои нурии ғайрифасол амалӣ шудааст. Нахи «мили охири» тадриҷан хатҳои куҳнашудаи мисӣ ва тасмимҳои гибридро иваз мекунад ва ба технологияи бартаридоштаи пайваستҳои нав табдил меёбад;

2) бо гузариш ба технологияҳои нури алоқаи фарохмавҷи собит ба суръатҳои гигабитӣ мебарояд. Операторони пешрафта стандартҳои XGS-PON (то 10 Гбит/с симметрӣ) ва NG-PON2 (то 40 Гбит/с бо истифода аз якчанд мавҷ) ҷорӣ мекунанд, ки иқтисори заруриро барои ҷараёнҳои баландсифат, хизматрасониҳои абрӣ ва IoT таъмин мекунанд. Стандартҳои 50G-PON, ки иқтисори шабакаро бе иваз кардани нахҳо 5 маротиба афзоиш медиҳанд, аллакай тасдиқ шудаанд. Тамоюли ҷаҳонӣ ин афзоиши устувори суръат ва гузариш ба шабакаҳои мултигигабитӣ аст, ки иқтисоди рақамии ояндаро дастгирӣ мекунанд;

3) бо дарки нақши стратегӣ дар алоқаи баландсуръат аксари кишварҳо барномаҳои миллии рушди ДФС-ро ҷорӣ мекунанд, ки ба фарогирии универсалӣ, аз ҷумла минтақаҳои деҳот ва ҳавасмандгардонии сармоягузори ба инфрасохтори нури нигаронида шудаанд. Тибқи маълумоти

ИБАБ то соли 2022 чунин нақшаҳо дар 155 кишвар (81 дарсад давлатҳои ҷаҳон) амал мекарданд. ДФС ҳамчун инфрасохтори муҳим, муқоисашаванда бо шабакаҳои барқ ва роҳҳои автомобилгард эътироф шуда, ба қисми ҷудонашавандаи сиёсати миллӣ табдил ёфтааст;

4) барои суръат бахшидани фарогирӣ ва коҳиши хароҷот моделҳои истифодаи муштаракӣ инфрасохтор, аз ҷумла мубодилаи инфрасохтор ва дастрасии озод васеъ ҷорӣ мешаванд. Ин моделҳо ба операторон имкон медиҳанд, ки шабакаҳои магистралӣ (наҳи магистралӣ, канализатсия, сутунҳо, марказҳои алоқа)-ро муштаракан истифода баранд ва такрори онҳоро то 40 дарсад (баҳодиҳии Бонки Умумиҷаҳонӣ/IFC) коҳиш диҳанд. Захираҳои озодшуда барои беҳтар кардани сифати хизматрасонӣ ва васеъкунии фарогирӣ равона мешаванд. Концепсияи шабакаҳои озод дастрасии баробарро барои провайдерҳои зиёд таъмин мекунад, рақобат ва сармоягузориҳо ҳавасманд мегардонад. Бозингарони калон бештар корхонаҳои муштарак барои соҳибӣ ва истифодаи бурҷҳо ва хатҳои наҳӣ таъсис медиҳанд, ки пайваستшавии маҳалҳои аҳолинишини хурдро суръат мебахшад. Созмонҳои байналмилалӣ (ИБАБ, OECD) чунин равишҳоро ҳамчун воситаи муассири коҳиши нобаробарии рақамӣ бо шартҳои қоидаҳои шаффоф ва ғайритабъизӣ тавсия медиҳанд;

5) стратегияҳои ҷаҳонии алоқавӣ собит афзалиятро ба бартараф кардани нобаробарии «шаҳр-деҳот» тавассути пешниҳоди субсидияҳо ба шабакаҳои деҳот (аз ҷумла хатҳои нурию наҳӣ ба деҳаҳои дурдаст), истифодаи фондҳои универсалии алоқа ва барномаҳои ҳавасмандгардонии талабот ва саводнокии рақамӣ дар ҷамоатҳои дурдаст мегузоранд. Аз рӯи мавқеи Broadband Commission ва ИБАБ коҳиши босуръати ин фарқият шартҳои асосии ноил шудан ба ДФС дар солҳои наздик мебошад.

154. Ба тамоюлҳои асосии рушди ҷаҳонии алоқавӣ мобилӣ инҳоро дохил кардан мумкин аст:

1) рушди шабакаҳои 5G самти асосии табaddули ҷаҳонии соҳаи телекоммуникатсия боқӣ мемонад. Ба ҳолати оғози соли 2025 шумораи пайваستҳои 5G дар ҷаҳон аз 2,25 млрд гузашт, ки тақрибан 25 дарсад ҳамаи муштариёни мобилиро ташкил медиҳад. Зиёда аз 34 дарсад трафики мобилии ҷаҳон аллақавӣ тавассути шабакаҳои 5G интиқол меёбад. Омилҳои асосии густариш афзоиши трафик, ниёз ба таъхирҳои паст, дастгирии дастгоҳҳои IoT ва талоши операторон барои диверсификатсияи даромадҳо мебошанд. Интизор меравад, ки бозори хизматрасониҳои 5G аз 125 миллиард доллар дар соли 2024 то 196 млрд доллар дар соли 2025 бо суръати миёнаи солонаи афзоиш зиёда аз 60 дарсад дар солҳои наздик афзоиш меёбад;

2) марҳилаи навбатии рушд технологияи 5G Advanced ё 5.5G аст. Он суръати интиқоли маълумот то 10 Гбит/с, таъхири ҳадди ақал (то 1 мс), дастгирии пайвастшавии оммавии IoT ва истифодаи AI дар идоракунии шабакаро таъмин мекунад. Аввалин ҷорисозӣ дар Чин, Кореяи Ҷанубӣ, Аморики Муттаҳидаи Араб, Финландия ва Олмон сурат мегиранд. 5GA имкониятҳоро барои нақлиёти худкор, шаҳрҳои «хушманд», ҳалҳои AR/VR ва худкоркунонии саноатӣ мекушояд;

3) ИБАБ раванди стандартикунонии 6G-ро оғоз кардааст. Хусусиятҳои асосии шабакаҳои оянда ин истифодаи диапазонҳои терагертсӣ, инфрасохтори дохилии AI, ҳамгирӣ бо низомҳои моҳвораии ғайригеостатсионарӣ ва дастгирии ҳамтоӣ рақамӣ. Интизор меравад, ки аввалин шабакаҳои тиҷоратии 6G дар ибтидои солҳои 2030 фаъолиятро оғоз мекунанд;

4) дар баробари рушди наслҳои нави алоқа дасткашии зуд аз технологияҳои куҳна идома дорад. Шабакаҳои 3G фаъолона хомӯш карда мешаванд: тибқи маълумоти GSA зиёда аз 75 оператор дар 40 кишвар ба истифодаи 3G хотима додаанд ё дар бораи хотимаи истифодабарӣ эълон кардаанд. ИМА, Ҷопон, Австралия, Нидерландия ва кишварҳои дигар то соли 2024

дастгирии 3G-ро пурра қатъ карданд. Дар кишварҳои рӯ ба инкишоф 3G дар баъзе минтақаҳо нигоҳ дошта мешавад, аммо тамоюли даст кашидан возеҳ аст. Шабакаҳои 2G низ тадриҷан аз истифода хориҷ мешаванд. Дар аксари кишварҳои пешрафта онҳо танҳо барои тасмимҳои M2M ва IoT истифода мешаванд, аммо дар он ҷо низ коҳиш дода мешаванд. Озодсозии басомадҳои 2G/3G имкон медиҳад, ки спектр ба манфиати 4G/5G аз нав тақсим карда шавад ва хароҷоти нигоҳдории инфрасохтори куҳна муносиб гардонида шавад. Операторон ба шабакаҳои оянда ва гузариш ба меъморҳои каммасраф, интеллектуалӣ ва виртуализатсияшуда тамаркуз мекунад;

5) трафики интернетии мобилии ҷаҳонӣ бо суръати баланд афзоиш меёбад: дар соли 2022 қорбари миёна дар як моҳ 11,3 ГБ нисбат ба 8,4 ГБ дар соли қаблӣ (+35 дарсад) маълумот истифода мекард, дар баъзе кишварҳои пешрафта бошад, ин нишондиҳанда ба шарофати тарифҳои номаҳдуд ва хизматрасониҳои видео аз 30-40 ГБ зиёд аст. Тибқи пешгӯии Ericsson то соли 2029 трафики ҷаҳонии моҳона то 403 Эксабайт мерасад, ки нисбат ба соли 2023 се маротиба зиёд аст. Омилҳои асосӣ ин афзоиши суръатҳои 4G/5G, истеъмоли оммавии видеоҳо, хизматрасониҳои ҷараёнӣ ва абрӣ, инчунин рушди барномаҳои AR/VR боқӣ мемонанд;

6) аллакай дар соли 2023 шабакаҳои 5G тақрибан 25 дарсад трафики мобилии ҷаҳониро таъмин мекарданд ва то соли 2029 саҳми онҳо ба то 76 дарсад мерасад. Саҳми назаррасро дастрасии собитӣ бесим (FWA) хоҳад дошт, ки ҳаҷми он дар солҳои 2023–2029 тақрибан 5 маротиба афзоиш меёбад, ки ин ивазшавии алоқаи фарохмавҷи симӣ дар баъзе минтақаҳоро инъикос мекунад. Афзоиши трафик операторонро барои зиёд кардани иқтидори шабакаҳо, ҷорӣ намудани истифодаи яқҷояи басомадҳо, васеънамоии заминаҳои техникӣ ва азхудкунии басомадҳои нав ҳавасманд мекунад;

7) дар экосистемаи алоқаи мобилӣ ҳиссаи пайвастҳои сенсорҳои M2M, ҳисобкунакҳо, трекерҳо, дастгоҳҳои бо худ баранда, ки бе иштироки инсон маълумот мубодила мекунад, афзоиш меёбад. То соли 2030 шумораи дастгоҳҳои IoT-и мобилӣ метавонад ба 5,8 млрд расад (афзоиш то 8 дарсад дар як сол), зимнан саҳми онҳо дар сегменти умумии IoT ҳоло танҳо тақрибан 15 дарсад аст, ки аз иқтидори назаррас шаҳодат медиҳад. Операторон шабакаҳои махсусро дар заминаи NB-IoT ва LTE-M барои пайвастшавии оммавӣ ва каммасраф барои дастгоҳҳо (баҳисобгирии хизматрасониҳои коммуналӣ, ҳисобкунакҳои ҳушманд, сенсорҳои шахрӣ) ҷорӣ мекунад. IoT яке аз самтҳои асосии афзоиш, махсусан дар сегментҳои корпоративӣ: логистикаи оқилона, IoT-и саноатӣ, нақлиёти пайвастшуда боқӣ мемонанд;

8) хизматрасониҳои OTT (мессенҷерҳо, видеоҳои ҷараёнӣ ва ғайра) бозори телекоммуникатсияро ба қуллӣ тағйир доданд. Замимаҳои ройгон барои муошират (WhatsApp, Messenger, WeChat, Telegram) талабот ба SMS ва алоқаи анъанавии овозиро коҳиш доданд, ки боиси паст шудани даромадҳои операторон дар ин сегмент ва афзоиши истеъмоли маълумот гардид. Дар натиҷа қисми назарраси арзиш ба таҳвилкунандагони барномаҳо ва контент гузашт ва операторон бештар барои мавқеи провайдерҳои инфрасохтори рақамӣ рақобат мекунад;

9) мураккабии шабакаҳо, афзоиши трафик, фардикунонӣ ва талабот ба самаранокии амалиётӣ телекоммуникатсияро ба яке аз пешсафон дар ҷорӣ намудани зеҳни сунъӣ табдил медиҳад. Тибқи маълумоти Capgemini зиёда аз 70 дарсад операторон аллакай ба тасмимҳои AI сармоягузорӣ кардаанд ва то соли 2026 ин нишондиҳанда аз 90 дарсад зиёд мешавад. AI на танҳо тамоюл, балки марҳилаи таҳаввули технологияи соҳа аст. Самтҳои асосии татбиқ таҷрибаи истифодабаранда, худкоркунонӣ ва идоракунии шабакаҳо, баланд бардоштани самаранокии энергетикӣ ва устуворӣ, инчунин AI -агентҳои насли навро дар бар мегирад;

10) тибқи маълумоти ENISA Threat Landscape 2023 телекоммуникатсия ба панҷгонаи соҳаҳо

аз рӯи шумораи ҳамлаҳои киберии мақсаднок дохил мешавад, дар баробари ин зиёда аз 60 дарсад ҳамлаҳо ба осебпазир кардани инфрасохтори шабака ва дуздии маълумоти муштариён нигаронида шудаанд. GSMA қайд мекунад, ки бо рушди 5G ва IoT майдони ҳамлаҳо афзоиш меёбад: миллиардҳо дастгоҳҳои нав метавонанд нуқтаҳои эҳтимолии вуруд гарданд. Тибқи баҳодиҳии Allied Market Research бозори ҷаҳонии амнияти киберӣ дар баҳши телекоммуникатсия аз 38,2 млрд доллар дар соли 2022 то 149,6 млрд доллар то соли 2032 афзоиш меёбад, сармоягузориҳои асосӣ бошанд, ба ҳифзи ядроӣ шабака, протоколҳои сигналӣ ва маълумоти корбарон равона мегарданд.

155. Ба тамоюлҳои асосии ҷаҳонии рушди алоқаи моҳвораӣ инҳоро дохил кардан мумкин аст:

1) алоқаи моҳвораӣ афзоиши босуръат ва табaddулро нишон медиҳад. Дар се соли охир ҳаҷми ҷаҳонии моҳвораи дорои иқтидори баланд (HTS) тақрибан 8 маротиба афзоиш ёфта, дар соли 2023 ба то 27 Тбит/с расид, зимнан зиёда аз 80 дарсад афзоиширо низомҳои пастмадор таъмин карданд. Дар соли 2022 ба мадор 2409 моҳвора бароварда шуд ва то соли 2025 шумораи умумии моҳвораҳои фаъл аз 7 ҳазор гузашт, ки тақрибан 90 дарсад онҳо дар мадори пасти наздизаминӣ (LEO) ҷойгиранд;

2) талабот ба иқтидори HTS тибқи пешгӯиҳои NSR аз 1,9 Тбит/с дар соли 2022 то 46 Тбит/с то соли 2032 афзоиш меёбад, дар баробари ин ҳиссаи низоми пастмадор аз 21 дарсад то 52 дарсад зиёд мешавад. Тибқи маълумоти Euroconsult даромади умумии соҳа метавонад то соли 2033 ба 117 млрд доллар расад;

3) тибқи баҳодиҳии GSMA то соли 2030 шабакаҳои гибридӣ, махсусан дар якҷоягӣ бо 5G/6G яке аз ҷузъҳои асосии фарогирии ҷаҳонӣ хоҳанд шуд;

4) пайвастшавии мустақими моҳвораӣ ба смартфонҳо то соли 2030 зиёда аз 350 млн истифодабарандаро фаро мегирад;

5) алоқаи моҳвораӣ дар ду сегменти асосӣ фаъллона рушд мекунад: гурӯҳҳои пастмадор дар суръат ва таъхир пешравӣ таъмин мекунанд, хизматрасониҳои нав ва рақобатро ҳавасманд мекунанд, дар ҳоле ки операторони геостатсионарӣ бо такмили технологӣ ва ҳамгирии шабакаҳо посух медиҳанд. Коҳиши арзиши таҷҳизот ва иқтидор интернетӣ моҳвораиро оммавӣ мегардонад ва танзимгарон қоидаҳоро барои истифодаи муассири мадор ва спектр бо нигоҳ доштани устувории муҳити кайҳонӣ мутобик мекунанд. Дар натиҷа давраи нав ташаккул меёбад, ки дар он интернетӣ баландсуръати ҷаҳонӣ аз кайҳон ба қисми инфрасохтори рақамии асосӣ табдил меёбад.

156. Ба тамоюлҳои асосии ҷаҳонии рушди алоқаи почтавӣ инҳоро дохил кардан мумкин аст:

1) тибқи маълумоти ИУП пас аз қуллаи соли 2019 ҳаҷми интиқолҳои хурди байналмилалии B2C бо сабаби гузариш ба моделҳои B2B2C ва ҷойгиркунии анборҳо наздик ба харидор то соли 2025 тақрибан 60 дарсад коҳиш ёфт вобаста аст. Ҷамзамон, бастаҳои дохилӣ, ки дар заминаи афзоиши босуръати тижорати онлайн ба сатҳи таърихӣ расиданд, ки ин операторони почтавиरो ба тамаркуз ба «мили охирин» ва рушди логистикаи миллӣ ҳавасманд кард;

2) операторони почтавӣ ба марказҳои худкоркунонидашудаи навъҷудоқунӣ, роботикунони анборҳо, низомҳои пайгирӣ дар вақти воқеӣ ва васеъкунии шабакаи постамаҳо сармоягузорӣ мекунанд. Истифодаи технологияҳои Big Data ва AI дар пешгӯии сарборӣ ва муносибгардонии масирҳои интиқол ба стандарти соҳавӣ табдил меёбад. Интиқоли байналмилалӣ ба туфайли ҳамгирии низомҳои почтавӣ бо хизматрасониҳои курерии тижоратӣ ва платформаҳои ҷаҳонии тижорати электронӣ тезтар ва шаффофтар мешавад;

3) барои чуброни кохиши даромадҳо аз муросилоти хаттӣ операторони почтавии миллӣ доираи хизматрасониҳоро васеъ мекунад. Дар бисёр кишварҳо онҳо ба марказҳои бисёрхизматӣ тақдир меёбанд, ки хизматрасониҳои молиявӣ ва пардохтӣ (банкҳои почтавӣ, ҳамёнҳои электронӣ, интиқолҳои байналмилалӣ), хизматрасониҳои давлатӣ (мушаххаскунӣ, додани ҳуҷҷатҳо, ҷамъовариҳои биометрҳо), хизматрасониҳои логистикӣ ва тиҷоратӣ барои тиҷорат пешниҳод мекунад;

4) рақамикунонӣ хизматрасонии муштариёро низ фаро мегирад: замимаҳои мобилии хизматрасониҳои почтавӣ имкон медиҳанд, ки интиқолҳо ба таври онлайн пайгирӣ, хизматрасонӣ пардохт, интиқол захира ва баргардонидани молҳо ба расмӣ дароварда шавад. Дар як қатор кишварҳо почтаи гибридӣ ҷорӣ мешавад, ки ҳамгироии интиқоли электронӣ ва расонидани ҷисмонӣ ҳуҷҷатҳо мебошад;

5) ИУП ва иттифоқҳои минтақавӣ почтавӣ корҳоро оид ба стандартикунонӣ ва мувофиқати низомҳои иттилоотӣ тақвият медиҳанд, ки интиқолҳои фаромарзиро тезтар ва арзонтар мекунад. Ёълумҳои гумрукии электронӣ, интиқоли худкори маълумот дар бораи раванакҳо ва низоми EAD фаъолона ҷорӣ мешаванд;

6) самти муҳим рушди устувор ва экология шудааст. Операторони почтавӣ ба логистикаи «сабз» сармоягузори мекунад: ба мошинҳои барқӣ ва велосипедҳо мегузаранд, маводи коркардшаванда барои бастабандӣ истифода мебаранд, технологияҳои каммасрафи энергетикӣ дар иншоотҳо ҷорӣ мекунад. Тибқи маълумоти ИУП аллакай зиёда аз 30 дарсад хизматрасониҳои почтавии миллӣ уҳдадор шудаанд, ки то соли 2050 ба бетарафӣ нисбати карбон ноил шаванд;

7) болоравии тиҷорати электронӣ ҳамгироии операторони почтавино ба маркетплейсҳо ва ритейлерҳои онлайн ҳавасманд мекунад. API ва платформаҳои рақамӣ барои ҳисоби худкори тарифҳо, барасмиятдарории интиқолҳо ва пайгирӣ дар интерфэйси ягона таҳия мешаванд. Рақобат ба ширкатҳои қосидии хусусӣ хизматрасониҳои почтавии давлатиро ба навсозии босуръат, баланд бардоштани суръати таҳвил ва тағйирпазирии тарифҳо водор мекунад. Дар як қатор кишварҳо тамоюли либерализатсияи қисмӣ бозори почтавӣ мушоҳида мешавад, ки имкон медиҳад сармоягузори ҷалб ва хизматрасонӣ беҳтар карда шавад.

3. МУШКИЛОТИ МАВҶУДАИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

157. Таҳлили соҳаи алоқа ва хизматрасониҳои почтавии Ҷумҳурии Тоҷикистон маҷмуи мушкилоти низомро ошкор намуд, ки ба вазъи кунунӣ ва дурнамои рушди он таъсири назаррас мерасонанд. Ин мушкилот хусусияти бисёрсатҳӣ дошта, ба ҷанбаҳои дохилӣ ва хориҷии фаъолияти ин соҳа дахл доранд ва барои ҳалли онҳо чораҳои мувофиқашуда, маҷмуӣ ва дарозмуддат талаб карда мешаванд. Ошкорсозии саривақтӣ ва коркарди муназзамӣ онҳо барои амалисозии муваффақонаи Стратегияи мазкур шартҳои зарурӣ мебошанд.

158. Мушкилоти асосӣ, ки ба устуворӣ ва рақобатпазирии соҳа таъсир мерасонанд, инҳоянд:

1) маҳдудияти захираҳои сармоягузори:

- буҷети давлатӣ барои рушди соҳа маҳдуд мебошад;

- сармоягузори хусусӣ аз сабаби арзиши баланди лоиҳаҳо ва номуайянии муҳлатҳои бозгашти сармоя эҳтиёткорӣ зоҳир мекунад;

- саҳми сармоягузориҳои хориҷӣ дар баҳши телекоммуникатсионӣ паст боқӣ мемонад, ки бо хусусиятҳои ҷуғрофӣ ва инфрасохтори кишвар вобастагӣ дорад;

2) ҳиссаи калонтарини сармоягузориҳои операторон ба навсозӣ ва васеъкунии шабакаҳо дар

шаҳрҳои калон (Душанбе, Хучанд, Бохтар), ки дар онҳо зичии муштариён ва даромаднокии баландтар аст, равона карда мешавад. Дар аини замон минтақаҳои деҳот, кӯхистон ва сарҳади бо роҳҳои муосири алоқа кам фаро гирифта шудаанд, ки ин нобаробарии рақамиро афзоиш медиҳад;

3) вобастагии баланд аз таҷҳизоти воридотӣ, тасмимҳо ва хизматрасониҳои барномавӣ лоиҳаҳоро ба тағйирёбии қурби асъор ва нархҳои ҷаҳонӣ осебпазир мегардонад:

- тағйирёбии қурби сомони арзиши аслии таҷҳизоти воридотиро баланд мекунад;

- таварруми ҷаҳонӣ ва мушкилоти логистикӣ муҳлатҳои молрасониро дароз ва хароҷотро зиёд мекунад;

4) дар соҳа дар сатҳи таъминоти телекоммуникатсионӣ байни марказҳои шаҳрӣ ва минтақаҳои деҳот фарқияти назаррас боқӣ мемонад. Дар шаҳрҳои калон аҳоли ва ташкилотҳо ба алоқаи мобилӣ ва собит бо суръати баланди интиқоли маълумот дастрасӣ доранд. Дар баробари ин дар як қатор минтақаҳои деҳот ва кӯхистон хизматрасониҳои алоқа ё умуман вуҷуд надоранд ва ё бо истифода аз технологияҳои куҳна (2G/3G) пешниҳод мешаванд, ки ин имкониятҳои аҳоли ва тижоратро дар истифодаи хизматрасониҳои муосири рақамӣ маҳдуд мекунад ва нобаробарии рақамии минтақавиро афзоиш медиҳад;

5) интиқоли трафики байналмилалӣ интернет тавассути шумораи маҳдуди масирҳо, ки асосан аз ҳудуди Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон мегузаранд, анҷом дода мешавад. Чунин сохтор хавфи қатъшавии шабакаро ба вуҷуд меорад, арзиши хизматрасонию баланд мекунад ва рақобатпазирии умумии операторонро коҳиш медиҳад. Нокифоягии гуногунрангии роҳҳои алоқа ва набудани масирҳои захиравӣ низоми телекоммуникатсионии миллиро ба омилҳои беруна ва мушкилоти технологӣ осебпазир мегардонад;

6) дар кишвар шумораи маҳдуди МКМ-ҳои муосир мавҷуд аст, ки ин рушди хизматрасониҳои абрӣ ва нигоҳдории захираҳои иттилоотии муҳимро дар дохили юрисдиксияи милли бозмедорад. Набудани IXP-и рушдэфтаи милли боиси он мегардад, ки қисми зиёди трафики дохилӣ тавассути нуқтаҳои хориҷӣ интиқол меёбад, ки ин таъхир дар интиқоли маълумот ва хароҷоти амалиётро зиёд мекунад. Вобастагии хизматрасониҳои давлатӣ ва корпоративӣ аз марказҳои маълумоти хориҷӣ сатҳи истиқлолияти рақамиро паст мекунад ва осебпазирии инфрасохтори иттилоотии миллиро афзоиш медиҳад;

7) ҷорӣ намудани тасмимҳои муосири технологӣ дар соҳаи алоқа дар марҳилаи ибтидоӣ қарор дорад. Омодагии инфрасохтор барои ба кор андохтани шабакаҳои 5G бо суръати маҳдуд ва хусусияти пароканда сурат мегирад. Рушди IoT, хизматрасониҳои абрӣ, технологияҳои зеҳни сунъӣ, инчунин тасмимҳои «хушманд» барои идоракунии шаҳрҳо ва саноат нокифоя боқӣ мемонад. Набудани лоиҳаҳои пилотии низом ва харитаҳои роҳи тасдиқшуда барои ҷорӣ намудани технологияҳои нав ба густариш ва ҳамгирии онҳо ба экосистемаи рақамии милли монета мешавад;

8) заминаи амалкунандаи меъёриро ҳуқуқӣ дар баъзе ҳолатҳо ба воқеияти муосири иқтисоди рақамӣ, инчунин стандартҳои байналмилалӣ дар соҳаи ТИК ва хизматрасониҳои почтавӣ мувофиқат намекунад;

9) механизми ба таври кофӣ коркардшудаи ҳамкорӣ байни мақомоти давлатӣ, операторони алоқа, муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ, инчунин шарикони байналмилалӣ ба такрори вазифаҳо ва аз даст додани имкониятҳо барои ҳамгирии муассир оварда мерасонад;

10) зарурати таҳияи қоидаҳои фасеҳ ва аз ҷиҳати технологӣ бетарафи танзим барои платформаҳои рақамӣ, амнияти киберӣ, ҳифзи маълумоти шахсӣ ва ҷараёнҳои иттилоотии

фаромарзӣ ба миён меояд;

11) норасоии кадрҳои муҳандисӣ-техникӣ, мутахассисони амнияти киберӣ, таҳиягарони таъминоти барномавӣ ва таҳлилгарони маълумот, ки қодир ба кор бо низомҳои муосири телекоммуникатсионӣ ва рақамӣ мебошанд, мушоҳида мешавад;

12) мутахассисони баландхатисос ба кишварҳои дигар барои дарёфти даромади баландтар ва имкониятҳои рушди касбӣ муҳоҷират мекунад, ки ин норасоии кадрҳоро боз ҳам шадидтар мекунад;

13) барномаҳои таълимӣ аксар вақт талаботи ҷорӣ соҳаро ба назар намегиранд, ки ин сифати омодаسازی хатмкунандагонро паст мекунад ва зарурати омӯзиши иловагиро дар ҷойи кор ба миён меорад;

14) сатҳи малакаҳои истифодаи бехатар ва самараноки технологияҳои рақамӣ, махсусан дар байни гурӯҳҳои синну соли калонсол ва дар минтақаҳои деҳот паст боқӣ мемонад;

15) ҷорӣ намудани тасмимҳои рақамӣ дар идоракунии давлатӣ, тиҷорат ва соҳаи иҷтимоӣ бо беамалии сохторҳои ташкилӣ ва омодагии нокифояи истифодабарандагон барои гузариш ба форматҳои нави фаъолият рӯ ба рӯ мегардад;

16) Ҷумҳурии Тоҷикистон маҷбур аст бо кишварҳои дигари минтақа барои ҷалби сармоягузори байналмилалӣ ва шарикони технологӣ рақобат кунад, ки ин такмили фазои сармоягузори талаб мекунад;

17) афзоиши шумора ва мураккабии ҳамлаҳои киберӣ, аз ҷумла ҳамлаҳои фаромарзӣ талаб мекунад, ки сатҳи ҳифзи инфрасохтори рақамии миллӣ доимо баланд бардошта шавад ва ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи амнияти киберӣ таҳким баҳшида шавад;

18) маҷмӯи будани мушкилоти зикршуда талаб мекунад, ки барои ҳалли онҳо равиши муназзам ва ҳамоҳангшуда истифода шавад. Стратегия бояд чораҳоро барои васеъкунии инфрасохтор, такмили заминаи меъёри ҳуқуқӣ, рушди иқтисодии кадрӣ, баланд бардоштани саводнокии рақамӣ ва таҳкими ҳамкориҳои байналмилалӣ дар бар гирад. Танҳо ба шартӣ ҳалли мақсадноки ин вазифаҳо имконпазир аст, ки муҳити ягона, устувор ва бехатари рақамӣ ташаккул ёбад, ки қодир ба таъмини рушди дарозмуддати иқтисодӣ ва иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад.

4. ҲАДАФ ВА ВАЗИФАҲОИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

159. Муайян кардани ҳадафҳо ва вазифаҳои Стратегияи мазкур унсуре асосии сиёсати давлатӣ дар самти табодули рақамӣ ва рушди инноватсионӣ мебошад. Чунин равиш ба таҳкими ҳамҷонибаи соҳа, ҳамгироии муассири он ба фазои иттилоотӣ ҷаҳонӣ ва баланд бардоштани саҳми он дар рушди иҷтимоӣ иқтисодии кишвар равона шудааст.

160. Мушкилоти муосир, аз ҷумла рушди босуръати технологияҳои рақамӣ, афзоиши талаботи аҳоли ва тиҷорат ба хизматрасониҳои босифати алоқа, зарурати таъмини устувории кибернетикӣ ва таҳкими соҳибхотии рақамӣ аҳаммияти банақшагирии муназзам ва дарозмуддатро пешакӣ муайян мекунад. Ташаккули самтҳои стратегӣ имкон медиҳад, ки сиёсати пайдарпаӣ навсозии инфрасохтор, рушди хизматрасониҳои рақамӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ва ҳифзи манфиатҳои истифодабарандагон таҳия карда шавад.

161. Дар доираи омодаسازی Стратегияи мазкур таҳлили вазъи кунунии соҳа гузаронида шуд, мушкилоти асосӣ ва монетаҳо муайян гардиданд, инчунин самтҳои ояндадори навсозӣ ва

табаддули рақамии он муайян карда шуданд. Дар асоси ин ду мақсади асосии стратегӣ таҳия шуданд, ки барои ҳамаи иштирокчиёни раванд – давлат, операторони алоқа, тичорат ва ҷомеа ҳамчун роҳнамо хизмат мекунанд:

1) пешниҳоди хизматрасониҳои алоқаи босифат, муосир ва дастрас, ки ба баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли ва рушди иқтисоди рақамӣ мусоидат мекунанд;

2) ноил шудан ба рушди устувори соҳаи алоқа тавассути эҷоди инфрасохтори рақамии муосир, бехатар ва боэътимод.

162. Амалисозии ин мақсадҳо замина барои ноил шудан ба вазифаҳои дарозмуддати Стратегияи мазкур, аз ҷумла рушди иқтисоди рақамӣ, ташаккули экосистемаи инноватсионӣ, таҳкими амнияти иттилоотӣ ва баланд бардоштани рақобатпазирии байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳад шуд.

163. Барои ноил шудан ба мақсади яқум иҷрои вазифаҳои зерин пешбинӣ шудааст:

1) таъмини дастрасии умумӣ ба алоқаи мобилӣ ва собит дар ҳамаи маҳалҳои аҳолинишин бо шумораи зиёда аз 700 нафар;

2) рушди шабакаҳои баландсуръат (4G, 5G, FTTH, тасмимҳои моҳвораӣ) барои таъмини интернет дар минтақаҳои шаҳрӣ ва деҳот;

3) ҷорӣ намудани стандартҳои миллии сифати хизматрасонӣ (SLA) барои ҳамаи операторони алоқа;

4) таъсиси низоми мониторинги сифати хизматрасониҳои алоқа дар асоси нишондиҳандаҳо ва методологияҳои байналмилалӣ;

5) кам кардани сарбории тарифӣ ба хонаводаҳо ва тичорат тавассути такмили сиёсати тарифӣ ва ҳавасмандгардонии рақобат;

6) таъмини шаффофияти тарифҳо ва бартараф кардани пардохтҳои пинҳонӣ ва шартҳои ғайриодилонаи пайваस्तшавӣ;

7) ҳамгирии хизматрасониҳои алоқа бо хизматрасониҳои рақамӣ дар соҳаҳои маориф, тандурустӣ, молия ва идоракунии давлатӣ;

8) бартараф кардани нобаробарии рақамӣ тавассути рушди афзалиятноки инфрасохтор дар минтақаҳои душворрас;

9) ташкил ва ҷорӣ намудани механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи истифодабарандагон ва баррасии ғаврии шикоятҳо;

10) баланд бардоштани саводнокии рақамии аҳоли тавассути барномаҳои таълимӣ, таблиғи хизматрасониҳои онлайн ва дастгирии гурӯҳҳои осебпазир.

164. Барои ноил шудан ба мақсади дуюм иҷрои вазифаҳои зерин пешбинӣ шудааст:

1) навсозии инфрасохтори миллии алоқа бо ҷорӣ намудани технологияҳои насли нав;

2) рушди шабакаи хатҳои магистралӣ ва минтақавии нахҳои нури бо гуногунсозии масирҳо ва баланд бардоштани иқтидори интиқол;

3) бунёди инфрасохтори миллии IXP ва самтҳои байналмилалии захиравӣ барои баланд бардоштани устувори шабака;

4) сохтмон ва ба истифода додани МКМ-и сатҳи милли барои нигоҳдорӣ, коркард ва ҳифзи

маълумот;

5) таъмини сатҳи баланди амнияти иттилоотӣ;

6) такмили заминаи меъёрию ҳуқуқии соҳаи алоқа бо дарназардошти стандартҳои байналмилалӣ;

7) фароҳам овардани шароит барои ҷалби сармоягузорӣ ва амалисозии лоиҳаҳои ШДХ дар соҳаи инфрасохтори рақамӣ;

8) ташкил ва ҷорӣ намудани низоми сертификатсия ва аудити сифати инфрасохтори рақамӣ;

9) ташкили омодагӣ ва бозомӯзии кадрҳо дар соҳаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ;

10) вусъат додани ҳамкориҳои байналмилалӣ ва ҳамгирой ба ташаббусҳои рақамии минтақавӣ барои табдил додани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маркази рақамии транзитии Осиёи Марказӣ.

165. Амалисозии вазифаҳои муқарраршуда барои ҳар мақсади стратегӣ имкон медиҳад, ки рушди пайдарпайи соҳа таъмин гардад, сифат ва дастрасии хизматрасониҳо барои аҳоли ва тичорат беҳтар шавад ва мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фазои рақамии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ мустаҳкам гардад.

5. МЕХАНИЗМИ АМАЛИСОЗИИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

166. Барои бомуваффақият ба даст овардани мақсадҳои стратегӣ механизми махсуси амалисозии марҳила ба марҳилаи чорабиниҳои ба рушди пайдарпайи соҳаи алоқа равонагардида зарур аст. Равиши марҳила ба марҳила мураттабӣ, идорашавандагӣ ва имконияти тасҳеҳи Стратегияи мазкурро вобаста ба тағйироти муҳити беруна, тамоюлҳои технологӣ ва шароити иҷтимоию иқтисодӣ таъмин мекунад.

167. Механизми амалисозии Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути қабули нақшаи чорабиниҳои амалисозии он дар се марҳила пешбинӣ шудааст: солҳои 2026-2030, 2031-2035, 2036-2040 ва замимаҳо ба нақшаҳои чорабиниҳо. Иҷрои пайдарпайи чорабиниҳо барои гузариш аз бартараф кардани маҳдудиятҳои мавҷуда ва навсозии инфрасохтори асосӣ ба бунёди низоми алоқаи баландтехнологӣ, устувор ва рақобатпазир, ки ба талаботи муосири байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошад, имконият медиҳад.

168. Марҳилаи якуми амалисозии Стратегияи мазкур (солҳои 2026-2030) ба бартараф кардани нобаробарии рақамӣ, таҳкими заминаи институтсионалӣ ва бунёди заминаи мустаҳками инфрасохторӣ, ки барои ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ зарур аст, равона шудааст. Ин давра замина барои табaddули рақамии кишвар хоҳад шуд ва имкон медиҳад, ки соҳаи алоқа барои навсозии густурдаи технологӣ омода шавад.

169. Афзалиятҳои асосии ин давра инҳоро дар бар мегиранд:

1) ташаккули заминаи меъёрию ҳуқуқии муосир, ки шароити шаффоф ва пешгӯишавандаро барои рушди соҳа ва мутобиқати он бо стандартҳои байналмилалӣ таъмин мекунад;

2) рушди густурдаи шабакаҳои нахия нурии магистралӣ ва минтақавӣ, сохтмони истгоҳҳои нави базавӣ ва навсозии и мавҷудаи алоқа;

3) пайваст кардани мактабҳо, муассисаҳои тиббӣ, мақомоти давлатӣ ва объектҳои дигари иҷтимоӣ ба шабакаҳои баландсуръати собит ва мобилӣ;

4) бартараф кардани монеаҳои ташкилӣ, сода кардани тартиби пайвастанӣ ва ҳавасмандгардоии рақобат дар байни операторон;

5) баланд бардоштани сифат ва устувории хизматрасониҳои асосии алоқа, ҷорӣ намудани низоми миллии мониторинги сифат;

6) ба истифода додани аввалин МКМ-ҳои сатҳи милли;

7) рушди барномаҳои саводнокии рақамӣ ва оморасозии кадрҳо дар соҳаи ТИК;

8) ташкили механизмҳои ҷалби сармоягузорӣ ва истифодаи фаъоли моделҳои ШДХ.

170. Натиҷаҳои интизорӣ то соли 2030:

- сатҳи нуфузи интернетии собитӣ фарохмавҷ - 60 дарсад аҳоли;

- суръати миёнаи интернетии собитӣ фарохмавҷ - 100 Мбит/с;

- суръати миёнаи интернетии мобилӣ - 50 Мбит/с;

- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 4G фаро гирифташуда - 85 дарсад;

- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 5G фаро гирифташуда - 50 дарсад;

- сатҳи қаноатмандии аҳоли аз хизматрасониҳои алоқа - 80 дарсад;

- ҳиссаи роҳҳои автомобилгарди дорои аҳамияти байналмилалӣ бо фарогирии устувори алоқа - 85 дарсад;

- ҳиссаи муассисаҳои давлатии ба интернетии баландсуръат пайвастаншуда - 70 дарсад;

- муҳлати миёнаи интиқоли фиристодаҳои почтаи дохилӣ - 48 соат;

- ҳаҷми муросилоти почтаи ворида ва содира - 90 тонна.

171. Марҳилаи дуҷуми амалисозии Стратегияи мазкур (солҳои 2031-2035) идомаи мантиқии марҳилаи аввал буда, ба ҷорӣ намудани босуръати технологияҳои инноватсионӣ, васеъкунии хизматрасониҳои рақамӣ ва таҳкими соҳибхотиёрии рақамии кишвар равона карда мешавад. Таваҷҷуҳи асосӣ дар ин давра ба ташаккули инфрасохтори алоқаи баландтехнологӣ ва рақобатпазир, ки рушди устувори иқтисод ва ҳамгирии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба фазои рақамии ҷаҳонӣ таъмин мекунад, равона карда мешавад.

172. Натиҷаҳои интизорӣ то соли 2035:

- сатҳи нуфузи интернетии собитӣ фарохмавҷ - 90 дарсад аҳоли;

- суръати миёнаи интернетии собитӣ фарохмавҷ - 500 Мбит/с;

- суръати миёнаи интернетии мобилӣ - 70 Мбит/с;

- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 4G фаро гирифташуда - 99 дарсад;

- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 5G фаро гирифташуда - 80 дарсад;

- сатҳи қаноатмандии аҳоли аз хизматрасониҳои алоқа - 90 дарсад;

- ҳиссаи роҳҳои автомобилгарди дорои аҳамияти байналмилалӣ бо фарогирии устувори алоқа - 95 дарсад ;

- ҳиссаи муассисаҳои давлатии ба интернетии баландсуръат пайвастаншуда - 90 дарсад;

- муҳлати миёнаи интиқоли муросилоти почтаи дохилӣ - 36 соат;

- ҳаҷми муросилоти почтаи ворида ва содира - 200 тонна.

173. Марҳилаи сеюм (солҳои 2036-2040) марҳилаи ниҳоии амалисозии Стратегияи мазкур хоҳад буд. Натиҷаи ниҳоии амалисозии Стратегияи мазкур бунёди инфрасохтори муосири алоқаи барқи фарогирандаи тамоми минтақаҳои кишвар ва ба фазои байналмилалӣ рақамӣ ҳамгирошуда мебошад, ки дастрасии баробари шаҳрвандон ва ташкилотҳоро ба хизматрасониҳои рақамӣ таъмин намуда, ба болоравии рақобатпазирии иқтисоди миллӣ, рушди технологияҳои инноватсионӣ ва баланд бардоштани сатҳи амнияти рақамии давлат мусоидат мекунад.

174. Якҷанд қисматҳои асосии натиҷаҳои интизоршавандаро ҷудо кардан мумкин аст:

1) Натиҷаҳои инфрасохторӣ:

- фарогирии пурраи кишвар бо шабакаҳои муосири алоқа (4G/5G, хатҳои нахию нурӣ, алоқаи моҳвораӣ);

- бартарафсозии «нобаробарии рақамӣ» байни шаҳру ноҳияҳо ва деҳот;

- таъсиси низоми ягонаи миллии алоқаи барқӣ ба фазои байналмилалӣ ҳамгирошуда.

2) Натиҷаҳои иҷтимоӣ:

- баланд бардоштани дастрасӣ ва сифати хизматрасониҳои алоқа барои истифодабарандагони алоқаи барқӣ;

- афзоиши саводнокии рақамии аҳоли;

- таъмини алоқаи бозетимод дар ҳолатҳои фавқулода.

3) Натиҷаҳои иқтисодӣ:

- афзоиши саҳми телекоммуникатсия дар ММД-и кишвар;

- рушди ҳукумати электронӣ, тиҷорати электронӣ ва хизматрасониҳои рақамӣ;

- ҷалби сармоягузорӣ ба соҳаи алоқа.

4) Натиҷаҳои технологӣ:

- ҷорӣ намудани шабакаҳои 5G ва омодагӣ ба технологияҳои 6G;

- гузариш ба меъёрҳои нави интернетӣ ашё (IoT), технологияҳои абрӣ ва марказҳои маълумот;

- рушди киберамният ва тасмимҳои миллӣ оид ба ҳифзи маълумот.

5) Натиҷаҳои ҳуқуқӣ ва институтсионалӣ:

- такмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ дар соҳаи алоқа;

- таъсиси низоми устувори танзими бозор;

- тақвияти ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи алоқаи барқӣ.

175. Афзалиятҳои асосии ин давра иборатанд аз:

1) паҳншавии васеи шабакаҳои 5G ва омодагӣ ба ҷорӣ намудани технологияҳои насли шашум (6G), ки суръати баланди интиқоли маълумот ва таъхирҳои ҳадди ақалро таъмин мекунад;

2) ташаккули экосистемаи IoT ва рушди тасмимҳои рақамӣ барои «шаҳрҳои хушманд», тандурустӣ, маориф ва идоракунии давлатӣ;

3) навсозӣ ва васеъкунии МКМ, ташкили хизматрасониҳои абрии миллии барои нигоҳдорӣ ва коркарди маълумот дар дохили кишвар, ки мустақилият ва устувории инфрасохтори рақамиро афзоиш медиҳад;

4) ҳамгирии низомҳои моҳвораӣ ва заминӣ барои васеъкунии фарогирӣ ва баланд бардоштани эътимоднокии шабакаҳо;

5) мутобиқсозии заминаи меъёри ҳуқуқӣ ба тасмимҳои нави технологӣ ва принципҳои бетарафии технологӣ;

6) таҳкими низоми миллии амнияти кибернетикӣ, аз ҷумла таъсиси маркази мониторинг ва воқуниш ба таҳдидҳои кибернетикӣ;

7) рушди марказҳои таҳқиқотӣ ва барномаҳои омодакунии мутахассисон дар соҳаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ, ҳавасмандгардонии фаъолияти инноватсионӣ;

8) вусъат додани ҳамкориҳои байналмилалӣ ва ҳамгирии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ташаббусҳои рақамии минтақавӣ, ташаккули кишвар ҳамчун маркази рақамии транзитии Осиёи Марказӣ;

9) афзоиши ҳиссаи иқтисоди рақамӣ дар ММД-и кишвар;

10) ноил шудан ба мавқеъҳои нав дар рейтингҳои байналмилалии рушди рақамӣ.

176. Натиҷаҳои интизорӣ то соли 2040:

- сатҳи фарогирии интернетӣ собити фарохмавҷ - 99 дарсад аҳоли;
- суръати миёнаи интернетӣ собити фарохмавҷ - 1000 Мбит/с;
- суръати миёнаи интернетӣ мобилӣ - 100 Мбит/с;
- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 4G фаро гирифташуда - 99 дарсад;
- ҳиссаи аҳолии бо шабакаи 5G фаро гирифташуда - 99 дарсад;
- сатҳи қаноатмандии аҳоли аз хизматрасониҳои алоқа - 95 дарсад;
- ҳиссаи роҳҳои автомобилгарди дорои аҳамияти байналмилалӣ бо фарогирии устувори алоқа - 100 дарсад;
- ҳиссаи муассисаҳои давлатии ба интернетӣ баландсуръат пайваستшуда - 99 дарсад;
- муҳлати миёнаи интиқоли муросилоти почтаи дохилӣ - 24 соат;
- ҳаҷми муросилоти почтаи ворида ва содира - 500 тонна.

6. САМТҲОИ АФЗАЛИЯТНОКИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

177. Дар шароити рушди босуръати технологияҳои рақамӣ ва рақобати ҷаҳонӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян кардани самтҳои афзалиятноки рушди соҳаи алоқа дар дурнамои дарозмуддат муҳим аст. Чунин равиш имкон медиҳад, ки номуайяниҳои вобаста ба омилҳои иқтисодӣ, технологӣ ва иҷтимоӣ ба назар гирифта шаванд, инчунин роҳҳои беҳтарини ноил шудан ба мақсадҳои стратегӣ таҳия гарданд.

178. Дар доираи Стратегияи мазкур ду самти афзалиятноки рушд баррасӣ шудаанд:

1) самти афзалиятноки асосӣ ба рушди тадриҷии соҳа бо нигоҳ доштани суръати кунунии навсозӣ ва имкониятҳои маҳдуди сармоягузорӣ нигаронида шудааст;

2) самти афзалиятноки пешрафта табаддули босуръати рақамӣ, фаъолона ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ ва ҷалби густурдаи сармоягузорино пешбинӣ менамояд.

§1. Самти афзалиятноки асосӣ

179. Самти афзалиятноки асосӣ рушди тадриҷии соҳаро бо суръати муътадили рушди иқтисодӣ ва сармоягузориҳои маҳдуд ба инфрасохтори телекоммуникатсионӣ пешбинӣ мекунад. Таваҷҷуҳи асосӣ ба нигоҳ доштани устуворӣ ва навсозии маҳдуди шабакаҳо бе ҷорӣ намудани тасмимҳои технологияи пешрафта дода мешавад.

180. Нишондодҳои асосии самти афзалиятноки асосӣ:

- суръати миёнаи солони афзоиши даромади соҳаи алоқа - 5-6 дарсад;
- афзоиши сармоягузорӣ ба соҳа - дар сатҳи 3-4 дарсад дар як сол;
- навсозии шабакаҳои мавҷуда бо ҷорӣ намудани маҳдуди технологияҳои 5G дар шаҳрҳои калон;
- сатҳи паҳншавии интернетии собит - 80-85 дарсад аҳоли;
- суръати миёнаи интернетии собит - 60-80 Мбит/с, интернетии мобилӣ - 20-40 Мбит/с;
- фарогирии шабакаи 5G - на бештар аз 20-35 дарсад аҳоли;
- Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеҳои худро дар рейтингҳои рақамии байналмилалӣ 10-15 зина боло мебарад, аммо дар гурӯҳи кишварҳои дорои сатҳи маҳдуди рушди рақамӣ мемонад.

181. Хавфҳои самти афзалиятноки асосӣ:

- нигоҳ дошта шудани тафовути рақамӣ байни минтақаҳои шаҳрӣ ва деҳот;
- сатҳи нокифояи рақобат дар байни операторон;
- имкониятҳои маҳдуд барои ҷорӣ намудани тасмимҳои рақамӣ;
- вобастагии баланд аз масирҳои транзитӣ ва таҳвилгарони алоҳидаи таҷҳизот.

§2. Самти афзалиятноки пешрафта

182. Самти афзалиятноки пешрафта рушди босуръати соҳаро тавассути ҷалби фаъоли сармоягузорӣ, навсозии густурдаи инфрасохтор ва ҷорӣ намудани технологияҳои пешрафта дар назар дорад. Дар ин ҳолат Ҷумҳурии Тоҷикистон ба як қисми иқтисоди рақамии ҷаҳонӣ табдил меёбад ва мавқеи худро дар минтақа ҳамчун маркази рақамии транзитӣ мустақкам мекунад.

183. Нишондодҳои асосии самти афзалиятноки пешрафта:

- суръати миёнаи солони афзоиши даромади соҳаи алоқа - 9-12 дарсад;
- афзоиши сармоягузорӣ ба соҳа - дар сатҳи 6-10 дарсад дар як сол;
- васеъ ҷорӣ намудани 5G ва омодагӣ ба оғози 6G то соли 2040;
- сатҳи паҳншавии интернетии собит - на камтар аз 99 дарсад аҳоли;
- суръати миёнаи интернетии собит - 1000 Мбит/с; интернетии мобилӣ: 70-100 Мбит/с;
- фарогирии 5G - на камтар аз 99 дарсад аҳоли;
- сохтмон ва ба истифода додани на камтар аз се МКМ-и сатҳи миллӣ, рушди

хизматрасониҳои абрӣ;

- пайвастшавии пурраи ҳамаи муассисаҳои давлатӣ ва объектҳои иҷтимоӣ ба шабакаҳои баландсуръат;

- ворид шудан ба қатори 70 кишвар дар рейтингҳои байналмилалӣ рушди рақамӣ.

184. Афзалиятҳои самти афзалиятноки пешрафта:

- ташаккули соҳибхӯрии рақамӣ ва баланд бардоштани амнияти иттилоотии кишвар;

- рушди хизматрасониҳои рақамӣ: ҳукумати электронӣ, тибби телевизионӣ, таълими фосилавӣ, технологияҳои молиявӣ;

- афзоиши шуғл дар соҳаи ТИК ва ташаккули ҷойҳои кори технологияи баланд;

- коҳиш додани нобаробарии рақамӣ ва баланд бардоштани сифати зиндагии аҳоли.

§3. Интихоби самти афзалиятноки рушд

185. Таҳлили муқоисавӣ нишон медиҳад, ки самти афзалиятноки асосӣ имкон медиҳад устуворӣ нигоҳ дошта шуда, рушди ҳадди ақали соҳа таъмин гардад, аммо ба манфиатҳои дарозмуддати кишвар, ки ба рушди иқтисоди рақамӣ, баланд бардоштани рақобатпазирии байналмилалӣ ва ташаккули иқтисоди транзитии рақамӣ вобаста аст, ҷавобгӯ намебошад.

186. Дар робита ба ин самти афзалиятноки пешрафта ҳамчун асоси амалисозии Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2040 интихоб шудааст. Он имкон медиҳад, ки рушди устувор, табаддули босуръати рақамӣ, фароҳам овардани шароит барои рушди инноватсионӣ ва ҳамгироии кишвар ба фазои рақамии ҷаҳонӣ таъмин гардад.

187. Арзёбии хавфҳои эҳтимолӣ ҳангоми маблағгузори Стратегияи мазкур:

- сари вақт иҷро нагардидани талаботи Стратегияи мазкур ва раванди маблағгузори он ба Нақшаи чорабиниҳои амалигардонии он таъсири манфӣ мерасонад;

- дар ҳолати аз ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ равона нагардидани маблағҳои пешбинишуда, хавфи эҳтимолӣ ба раванди амалишавии чорабиниҳои Стратегияи мазкур таъсиргузор хоҳад буд.

7. ИМКОНИЯТҲОИ МОЛИЯВӢ БАРОИ АМАЛИСОЗИИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

188. Амалисозии муқаррароти Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040 маблағгузори устувор ва гуногунманбаъро талаб мекунад. Бо дар назар доштани миқёси вазифаҳои гузошташуда, аз ҷумла навсозии инфрасохтор, васеъкунии фарогирӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ, рақамисозии равандҳо ва кам кардани нобаробарии рақамӣ, шартҳои муҳимми ноил шудан ба мақсадҳои стратегӣ ташаккули низоми бисёрсатҳаи манбаъҳои маблағгузорӣ мебошад, ки захираҳои давлатӣ, хусусӣ ва байналмилалиро дар бар мегирад.

189. Дар доираи ин низом маблағгузори давлатӣ нақши муҳим бозида, ба амалисозии лоиҳаҳои стратегӣ дар соҳаи телекоммуникатсия ва алоқаи почта, махсусан дар минтақаҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ ва ҷуғрофӣ осебпазир равона карда мешавад. Манбаъҳои асосӣ маблағҳои бучети ҷумҳуриявӣ ба ноил шудан ба вазифаҳои рақамисозӣ ва пайваст кардани объектҳои иҷтимоии муҳим равонагардида ва даромадҳои ХА ва ташкилотҳои тобеи он, ки метавонанд барои рушди инфрасохтор ва навсозии соҳа истифода шаванд, хоҳанд буд.

190. Иловатан, ШДХ ҳамчун механизми тағйирпазир ва устувори ҷалби сармоягузорӣ ва амалисозии лоиҳаҳои инфрасохторӣ унсури муҳими низом хоҳад буд. Ин модел имкон медиҳад, ки захираҳои сармоягузорӣ, технологӣ ва идоракунии бахши хусусӣ бо афзалиятҳои дарозмуддати давлат муттаҳид карда шаванд, ки дар шароити маҳдудияти захираҳои бучетӣ ва зарурати рушди босуръати соҳа махсусан муҳим мебошад. Рушди механизмҳои ШДХ ба васеъкунии фарогирии минтақавӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасониҳо ва ташаккули инфрасохтори рақамии муосир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат хоҳад кард.

191. Дар баробари ин операторони алоқаи мобилӣ ва провайдерҳои интернет дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар маблағгузори амалисозии Стратегия тавассути сармоягузори такрорӣ маблағҳои худ, муносибгардонии хароҷоти амалиётӣ ва иштирок дар лоиҳаҳои ШДХ нақши муайянкунанда бозӣ хоҳанд кард. Саҳми бахши хусусӣ ба навсозии шабакаҳои телекоммуникатсионӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои пешрафта ва рушди муҳити рақобатпазир равона карда мешавад, ки имконият медиҳад сифат ва дастрасии хизматрасониҳои рақамӣ барои аҳоли ва тиҷорат баланд бардошта шавад. Илова бар ин, ҷомеаи тиҷоратӣ дар амалисозии самтҳои иловагӣ, ки ба табаддули устувори рақамии кишвар мусоидат мекунад, фаъолона иштирок хоҳад кард.

192. Кумаки техникӣ ва молиявӣ байналмилалӣ низ манбаи муҳими маблағгузорӣ хоҳад буд. Бо дар назар доштани аҳамияти стратегии рақамисозӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон пайвасти созмонҳои молиявӣ байналмилалӣ ва шарикони рушдро барои мусоидат ба амалисозии Стратегияи мазкур ҷалб хоҳад кард. Захираҳои ҷудошаванда ба амалисозии лоиҳаҳои калони инфрасохторӣ, ҷорӣ намудани тасмимҳои инноватсионӣ, такмили заминаи меъёрию ҳуқуқӣ ва дастгирии самтҳои афзалиятнок, ки барои табаддули дарозмуддати рақамии кишвар аҳамияти калидӣ доранд, равона карда мешаванд.

193. Низоми бисёрсатҳаи маблағгузорӣ, ки захираҳои давлатӣ, сармоягузориҳои хусусӣ, кумаки байналмилалӣ ва механизмҳои ШДХ-ро муттаҳид мекунад, барои амалисозии Стратегияи мазкур заминаи устувор фароҳам меорад. Расмиёти шаффоф, идоракунии самараноки сармоягузорӣ ва ҳамкориҳои ҳамоҳангшудаи ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор ноил шудан ба мақсадҳои гузошташуда ва табаддули бахши алоқаро ба яке аз қувваҳои асосии баҳаракатоварандаи рушди рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин хоҳад кард.

8. МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБИИ СТРАТЕГИЯИ МАЗКУР

194. Мониторинг ва арзёбии амалигардонии Стратегияи мазкур аз ҷониби Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон яқоя бо мақомоти дахлдор гузаронида мешаванд.

195. Мониторинг ва арзёбии амалишавии Стратегияи мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, №615 «Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллӣ, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавӣ рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» гузаронида мешаванд.

9. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

196. Ҳамоҳангсозии амалигардонии Стратегияи мазкур Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

197. Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати амалигардонии Стратегияи мазкур бо вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ,

Нақшаи чорабиниҳои амалигардонии Стратегияи рушди соҳаи алоқаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040 дар солҳои 2026-2030

Ниг. ба замима

РҶҲАТИ ИХТИСОРОТ

АИТР - Агентии инноватсия ва технологияҳои рақамии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВА - Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВҚД - Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВҚХ - Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВМ - Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВМИ - Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВМКБ - Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон

ВН - Вазорати нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВРИС - Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВТИҲА - Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВЭЗО - Вазорати энергетика ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон

ДФС - Дастрасии фарохмавҷи собит

ИБАБ - Иттиҳоди байналмилалӣ алоқаи барқӣ (ITU)

ИДМ - Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил

ИМА - Иттиҳоди минтақавӣ дар соҳаи алоқа

ИУП - Иттиҳоди умумичаҳонӣ почта

ИЭР - Имзои электрони рақамӣ

ҚДАМ - Кумитаи давлатии амнияти миллии

ҚДЗГ - Кумитаи давлатии идораи замин ва геодезии Ҷумҳурии Тоҷикистон

ҚДСИАД - Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон

КМС - Кумитаи меъморӣ ва сохтмони назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

КРМ - Кумитаи рушди маҳали назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

КХМК - Кумитаи хоҷагии манзилию коммуналии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

МКМ - Марказҳои коркарди маълумот

СХШ - Созмони ҳамкории Шанхай

ХА - Хадамоти алоқаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

ХНН - Хатҳои нахияи нурӣ

ШДХ - Шарикии давлат ва баҳши хусусӣ

ШНТЧ - Шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ

2G - Стандарти алоқаи мобилии насли дуюм (GSM)

3G - Стандарти алоқаи мобилии насли сеюм (UMTS)

4G/LTE - Стандарти алоқаи мобилии насли чорум (LTE)

5G - Стандарти алоқаи мобилии насли панҷум

6G - Стандарти алоқаи мобилии насли шашум

AI - Зеҳни сунъӣ

API - Интерфейси барномавии замима

AR/VR - Ҳақиқати васеъшуда/Ҳақиқати виртуалӣ

B2B - Муносибати байни ширкатҳо

B2B2C - Муносибати байни ширкатҳо ва ширкатҳо ва истеъмолкунандагон

B2C - Муносибати байни ширкатҳо ва истеъмолкунандагон

Big Data - Маълумоти калон

Broadband Commission - Комиссияи глобалӣ оид ба алоқаи фарохмавҷ

CASA -1000 - Лоихаи интиқол ва тиҷорати барқ байни Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ

CDN - Шабакаи расонидани мундариҷа

DDoS - Ҳамлаи тақсимшудаи рад кардани хизматрасонӣ

Digital CASA - Лоихаи минтақавӣ оид ба ҳамгироии рақамии Осиёи Марказӣ

EAD - Маълумоти пешакии электронӣ

ENISA - Агентии Иттиҳоди Аврупо оид ба амнияти киберӣ

eSIM - Симкортҳои виртуалӣ

FTTB - Шабакаи нахияи нурӣ то бино

FTTH - Шабакаи нахияи нурӣ то хона

FTTX - Шабакаи нахияи нурӣ то хона, бино, кӯча ва ғ.

GSA - Ассотсиатсияи ҷаҳонии таҳвилгарони алоқаи мобилӣ

GSMA - Ассотсиатсияи Низоми Глобалии Алоқаи Мобилӣ

HTS - Моҳвораи дорои иқтидори баланд

IFC - Корпоратсияи Байналмилалӣ Молиявӣ

IoT - Интернетӣ ашёҳо

ISO - Созмони байналмилалӣ оид ба стандартизатсия

IT - Технологияҳои иттилоотӣ

IXP - Нуқтаи мубодилаи трафики интернетӣ

LEO - Мадори пасти наздизаминӣ

M2M - Kommunikatsiyaи мошинавӣ

MNP - Гузаронидани рақами мобилӣ

NCSI - Шохиси байналмилалии амнияти киберӣ

NSR - Ширкати таҳлилӣ

OECD - Созмони Ҷамқорӣи Иқтисодӣ ва Рушд

SLA - Созишнома оид ба сатҳи хизматрасонӣ

UMTS - Низоми умумичаҳонии алоқаи мобилӣ

VoLTE - Интиқоли овоз тавассути шабакаи LTE

VoWi-Fi - Интиқоли овоз тавассути Wi-Fi

Wi-Fi - Дастрасии бесим ба интернет